

บทที่ 3

พันธกรณีของรัฐสมาชิกและผลทางกฎหมายของการจัดตั้ง ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

1. ปฏิญญาว่าด้วยแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

1.1 ความเป็นมา

นับตั้งแต่ปี 2535 ที่อาเซียนได้มีความตกลงร่วมมือทางเศรษฐกิจจนถึงปัจจุบัน อาเซียนประสบความสำเร็จในด้านเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากการประเมินผลของ สำนักเลขาธิการอาเซียน ในปี 2536-2544 (ค.ศ.1993-2001) การค้าในภูมิภาคอาเซียนเพิ่มขึ้น โดยเฉลี่ยอัตราการร้อยละ 9.4 เมื่อเทียบกับการค้าภายนอกภูมิภาค ซึ่งเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยอัตราการร้อยละ 7.6¹ แม้ว่าการดำเนินการเปิดเสรีการค้าภายในอาเซียน ภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) จะ เป็นไปได้ด้วยดี โดยปัจจุบันนี้อัตราภาษีสินค้าในบัญชีลดภาษี(Inclusive List) ได้ลดมาอยู่ที่ระดับ ร้อยละ 0 แล้ว แต่การค้าภายในภูมิภาค (Intra-ASEAN Trade) ก็ยังไม่ขยายตัวเท่าที่ควร อัน เนื่องมาจากอุปสรรคทางการค้าอื่นๆ เช่น มาตรการที่มีใช้ภาษี (NTBs) การกำหนดมาตรฐานของ สินค้า/ผลิตภัณฑ์ และการอำนวยความสะดวกทางการค้าภายในภูมิภาคที่ยังไม่ดีพอ จึงทำให้ผู้นำ อาเซียนเกิดแนวคิดที่จะส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียนที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม มากยิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมการขยายตัวทางการค้าภายในภูมิภาคและอุปสรรคทางการค้าระหว่างกัน ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของสินค้า/วัตถุดิบ แรงงาน และเงินทุนภายในภูมิภาคได้อย่างเสรี อีกทั้ง ปัจจุบันนี้ แนวความคิดในการจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรี (Free Trade Area: FTA) ในระดับ ทวิภาคี ภูมิภาค และพหุภาคีแพร่ขยายไปมากขึ้น ทำให้อาเซียนต้องเร่งแสดงบทบาทในการ รวมกลุ่มให้เกิดความมั่นคงมากขึ้นกว่าแต่ก่อน และปรับปรุงการดำเนินงานให้ทันกับกระแสการ เปลี่ยนแปลง

ในการประชุมสุดยอดอาเซียน เมื่อเดือนธันวาคม 2540 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ผู้นำ อาเซียนได้ประกาศวิสัยทัศน์อาเซียน ASEAN Vision 2020 คู่มือแผนก ก ที่จะเปลี่ยนแปลง

¹เถลิงศักดิ์ วงศ์สามสร.(2551).ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโอกาสทางการค้าของไทย.

รายงานวิจัย. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, น. 8.

อาเซียนไปสู่ภูมิภาคที่มั่นคง มั่งคั่ง และมีขีดความสามารถในการแข่งขัน พร้อมพัฒนาเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน ลดความยากจน และความแตกต่างด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยในการประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) ครั้งที่ 8 เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2545 ณ กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ผู้นำอาเซียนได้ประกาศเจตนารมณ์เห็นชอบให้อาเซียนกำหนดทิศทางการดำเนินงานที่แน่ชัดเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อนำอาเซียนไปสู่การเป็น “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” (ASEAN Community) ภายในปี 2020 (พ.ศ. 2563) ซึ่งอาจเป็นไปได้ในทำนองเดียวกับประชาคมเศรษฐกิจยุโรปในระยะเริ่มต้น (European Economic Community: EEC)

ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 9 เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2546 ณ เกาะบาหลิ ประเทศอินโดนีเซีย ผู้นำอาเซียนได้ประกาศ “ปฏิญญาบาหลิ” Bali Concord II เพื่อแสดงเจตนารมณ์ที่จะนำอาเซียนสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Community) ภายในปี 2563 (ค.ศ. 2020) ซึ่งประกอบด้วย การดำเนินงานใน 3 เสาหลัก ได้แก่ ประชาคมความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน และต่อมาในการประชุมผู้นำอาเซียนครั้งที่ 12 เมื่อต้นปี 2550 ที่เมืองเซบู ประเทศฟิลิปปินส์ ผู้นำอาเซียนได้ลงนามใน “ปฏิญญาว่าด้วยการเร่งรัดการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนภายในปี 2015 ซึ่งเร็วขึ้นจากเดิม 5 ปี

ในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ครั้งที่ 13 เมื่อ 21 พฤศจิกายน 2007 ณ ประเทศสิงคโปร์ ผู้นำอาเซียนได้มีการลงนามใน “ปฏิญญาว่าด้วยแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” (Declaration on The ASEAN Economic Community Blueprint: AEC Blueprint) พร้อมตารางดำเนินกิจกรรมต่างๆ (strategic schedule) โดยระบุคุณลักษณะและองค์ประกอบสำคัญของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ซึ่งสอดคล้องกับแถลงการณ์บาหลิ ฉบับที่ 2 โดยระบุเป้าหมายและกรอบระยะเวลาในการดำเนินมาตรการต่างๆ พร้อมทั้งความตกลงยึดหยุ่นที่ตกลงกันล่วงหน้าในการดำเนินงานตามแผนงานสำหรับประเทศสมาชิก เพื่อให้อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมือโดยเสรี และเคลื่อนย้ายเงินทุนที่เสรีมากยิ่งขึ้น ส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของอาเซียน ลดช่องว่างการพัฒนาระหว่างประเทศสมาชิก และส่งเสริมการรวมตัวเข้ากับประชาคมโลกของอาเซียน

1.2 สารสำคัญของปฏิญญาว่าด้วยแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Declaration on the ASEAN Economic Community Blueprint: AEC Blueprint)

ปฏิญญาว่าด้วยแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ AEC Blueprint เปรียบเสมือนพิมพ์เขียวในการสร้างบ้านที่จะช่วยบอกองค์ประกอบหน้าตาของบ้านว่ามีหน้าตาอย่างไร การจัดทำ AEC Blueprint ก็เพื่อกำหนดแผนงานและกรอบระยะเวลาที่ชัดเจนสำหรับการดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อไปสู่เป้าหมายการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ตามที่ระบุไว้ใน ASEAN Vision 2020 คือการดำเนินการไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการประสานผลประโยชน์ของประเทศสมาชิกโดยการส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในเชิงลึกและกว้างมากขึ้น ผ่านความร่วมมือที่มีอยู่ในปัจจุบันและแผนการดำเนินงานใหม่ภายใต้กรอบระยะเวลาที่ชัดเจน

ภายใน AEC Blueprint จะกำหนดทิศทาง/แผนงานในด้านเศรษฐกิจที่ประเทศสมาชิกจะต้องดำเนินการตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด อันเป็นพันธกรณีที่จะทำให้อาเซียนบรรลุตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ อาเซียนยังได้จัดทำตารางดำเนินกิจกรรมต่างๆ (strategic schedule) พร้อมกันนี้รัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนยังได้ตกลงให้จัดทำแผนงานติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามพันธกรณีของสมาชิก เรียกว่า “ASEAN Scorecard” ซึ่งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบและติดตามความคืบหน้าและการประเมินผลการดำเนินงานในด้านต่างๆ ของประเทศสมาชิกเป็นรายประเทศ รวมทั้งภาพรวมการดำเนินงานในระดับภูมิภาคด้วย เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน ระบุปัญหา/อุปสรรค แนวทางแก้ไข โดยจะเสนอ AEC Scorecard ให้ผู้นำอาเซียนทราบในการประชุมสุดยอดอาเซียนทุกปีด้วย อันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียน เพื่อบรรลุเป้าหมายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ.2015) เป็นการสร้างพันธสัญญาระหว่างประเทศสมาชิกที่จะดำเนินการไปสู่เป้าหมายดังกล่าวร่วมกัน เพื่อที่จะส่งเสริมให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมือโดยเสรี และเคลื่อนย้ายเงินทุนที่เสรีมากยิ่งขึ้น ส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของอาเซียน ลดช่องว่างการพัฒนาระหว่างประเทศสมาชิก และส่งเสริมการรวมตัวเข้ากับประชาคมโลกของ

อาเซียน ซึ่ง AEC Blueprint มีคุณลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ ซึ่งอ้างอิงมาจากเป้าหมายการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียนตามแถลงการณ์บาห์ลี ฉบับที่ 2 (Bali Concord II) ได้แก่²

1. การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว โดยให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมือโดยเสรี และเคลื่อนย้ายเงินทุนที่เสรีมากยิ่งขึ้น รวมทั้งส่งเสริมการรวมกลุ่ม 12 สาขาสำคัญของอาเซียน (Priority Sector) ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เกษตร ผลิตภัณฑ์ประมง ผลิตภัณฑ์ไม้ ผลิตภัณฑ์ยาง สิ่งทอและเสื้อผ้า ยานยนต์ อิเล็กทรอนิกส์ เทคโนโลยีและสารสนเทศ สุขภาพ การท่องเที่ยว การบินและโลจิสติกส์ ให้เป็นรูปธรรม

2. การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของอาเซียน ซึ่งให้ความสำคัญกับประเด็นด้านนโยบายที่จะช่วยส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ เช่น กรอบนโยบายการแข่งขันของอาเซียน การคุ้มครองผู้บริโภค สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา พาณิชยกรรม อิเล็กทรอนิกส์ นโยบายภาษี และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (การเงิน การขนส่ง เทคโนโลยีสารสนเทศ และพลังงาน)

3. การเป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน โดยการพัฒนา SMEs และการเสริมสร้างขีดความสามารถผ่านโครงการต่างๆ เช่น IAI (Initiative for ASEAN Integration) เป็นต้น เพื่อลดช่องว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

4. การเป็นภูมิภาคที่บูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกได้อย่างสมบูรณ์ เน้นการปรับประสานนโยบายทางเศรษฐกิจของอาเซียนกับประเทศนอกภูมิภาค เพื่อให้อาเซียนมีท่าทีร่วมกันอย่างชัดเจน เช่น การจัดทำเขตการค้าเสรีของอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาต่างๆ เป็นต้น รวมทั้งส่งเสริมการสร้างเครือข่ายในด้านการผลิต/จำหน่ายภายในภูมิภาคให้เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก

คุณลักษณะเหล่านี้ล้วนมีความเกี่ยวข้องและส่งผลเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การรวบรวมแผนงาน/มาตรการภายใต้คุณลักษณะต่างๆ เหล่านี้ไว้ภายใต้พิมพ์เขียวนี้จะช่วยให้การปฏิบัติตามแผนงานและการประสานงานระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ในการดำเนินงานสามารถกำหนดให้มีความยืดหยุ่นในแต่ละเรื่องไว้ล่วงหน้าได้ (pre-agree flexibilities) แต่เมื่อตกลงกันได้แล้ว ประเทศสมาชิกต้องยึดถือและปฏิบัติตามพันธกรณีที่ได้ตกลงอย่างเคร่งครัดด้วย

² กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. ปฏิญญาว่าด้วยแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. รายงานวิจัย. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. น.

2 แนวทางการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

การที่จะดำเนินการไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน อาเซียนต้องมีการกำหนดเป้าหมายชัดเจน และประสานความร่วมมือที่จะดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ ด้วยเหตุนี้ที่ประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนจึงได้เห็นชอบในการจัดทำพิมพ์เขียวซึ่งเป็นแผนงานในเชิงบูรณาการเพื่อเร่งรัดการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) ซึ่งได้มีการระบุคุณลักษณะและองค์ประกอบที่สำคัญของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่จะจัดตั้งขึ้นในปี 2020 สอดคล้องกับแถลงการณ์บาหลี ฉบับที่ 2 ซึ่งต่อมาอาเซียนได้เร่งรัดการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนให้เร็วขึ้นอีก 5 ปี เป็นภายในปี 2015 โดยอาเซียนได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ AEC Blueprint เพื่อกำหนดแผนงานและกรอบระยะเวลาที่ชัดเจนสำหรับการดำเนินการต่าง ๆ ในการไปสู่เป้าหมายการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคล้ายกับที่สหภาพยุโรปที่มีการจัดทำเกณฑ์อ้างอิง (benchmark) ในด้านเศรษฐกิจตามช่วงระยะเวลาต่างๆ โดยวัตถุประสงค์สำคัญของ AEC Blueprint ก็เพื่อกำหนดทิศทาง/แผนงานในด้านเศรษฐกิจที่จะต้องดำเนินการให้ชัดเจนตามกรอบเวลาที่กำหนด จนบรรลุเป้าหมายในปี 2015 (พ.ศ. 2558) และสร้างพันธสัญญาระหว่างประเทศสมาชิกที่จะดำเนินการไปสู่เป้าหมายดังกล่าวร่วมกัน ซึ่งในการดำเนินงานตามแผนงานนี้ประเทศสมาชิกสามารถทำความเข้าใจตกลงยืดหยุ่นกันล่วงหน้าได้

การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จะทำให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน อีกทั้งยังเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน นอกจากนี้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนยังให้ความสำคัญกับการลดช่องว่างการพัฒนาและการส่งเสริมการรวมกลุ่มของประเทศสมาชิกโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศสมาชิกใหม่ ได้แก่ กัมพูชา ลาว เวียดนาม และพม่า ผ่านความร่วมมือภายใต้โครงการแผนงานการรวมกลุ่มของอาเซียน (AIA) และแผนงานในกรอบภูมิภาคอื่นๆ รวมทั้งการส่งเสริมการดำเนินงานแผนความร่วมมือในด้านอื่นๆ เช่น การพัฒนาบุคลากร การยอมรับคุณสมบัติผู้ประกอบการวิชาชีพ การหารือในเรื่องเศรษฐกิจมหภาคและนโยบายทางการเงิน มาตรฐานทางการค้าและการเงิน การส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐานและการเชื่อมโยงการติดต่อสื่อสาร การพัฒนาอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ (e-ASEAN) การรวมกลุ่มของอุตสาหกรรมต่างๆ ในภูมิภาคเพื่อจัดซื้อภายในและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยมีเป้าหมายสุดท้ายของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจตามทีระบุไว้ในวิสัยทัศน์อาเซียน 2020 (ASEAN Vision 2020) คือ “การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” (ASEAN Community) ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการประสานผลประโยชน์ของประเทศทั้ง

ในเชิงลึกและกว้างมากขึ้น ผ่านการร่วมมือที่มีอยู่ในปัจจุบันและแผนการดำเนินงานใหม่ภายใต้กรอบระยะเวลาที่ชัดเจน ซึ่งจะทำให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน เสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน การเป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน และการเป็นภูมิภาคที่บูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกได้อย่างสมบูรณ์

2.1 แนวทางการเร่งรัดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเดิม

เดิมอาเซียนได้ตั้งเป้าหมายที่จะรวมตัวกันเป็นประชาคมเศรษฐกิจภายในปี 2563 (ค.ศ.2020) ทั้งนี้การที่จะนำไปสู่การรวมกลุ่มได้อย่างสมบูรณ์ อาเซียนต้องมีการจัดทำแผนงานเพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่การเปิดเสรีในด้านต่างๆ

ที่ประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอย่างไม่เป็นทางการ (informal AEM) ที่จาการ์ตา เมื่อวันที่ 19-20 มกราคม 2547 ได้มอบหมายให้ SEOM เป็นผู้เจรจาในเรื่องการจัดทำ Roadmap สำหรับการรวมตัวของสินค้าและบริการ 11 สาขา ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางนำร่องในการลดภาษีและเสริมความร่วมมือภายในกลุ่มในแต่ละสาขาของสินค้าและบริการ โดยจัดทำขึ้นเป็นความตกลง Framework Agreement เพื่อนำเสนอให้ผู้นำอาเซียนลงนาม และพิธีสารแต่ละสาขาสำหรับให้รัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนลงนาม โดยได้ตั้งเป้าหมายให้ดำเนินการแล้วเสร็จภายในปี ค.ศ.2010 สำหรับการรวมตัวของสินค้าและบริการ 11 สาขาโดยให้มีการผ่อนปรนสำหรับประเทศกัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม (CLMV) ได้ ซึ่งกรอบความตกลงว่าด้วยการรวมกลุ่มสาขาสำคัญของอาเซียนจะกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับมาตรการร่วมที่จะใช้กับการรวมกลุ่มสินค้าและบริการสำคัญทุกสาขา มีสาระสำคัญ ดังนี้

ด้านการค้าสินค้า มุ่งลดภาษีสินค้านำเข้าระหว่างประเทศสมาชิกให้เป็น 0 ภายในปี ค.ศ. 2010 สำหรับสมาชิกเดิม และปี ค.ศ. 2015 สำหรับประเทศ CLMV และยกเลิกมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภายใต้ศุลกากร (NTBs) โดยเร็ว รวมถึงการปรับปรุงกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า และใช้พิธีการศุลกากรที่สอดคล้องกัน

ด้านการค้าบริการ ยกเลิกข้อจำกัดในการประกอบการด้านการค้าบริการในอาเซียน ภายในปี ค.ศ. 2020

ด้านการลงทุน เปิดให้มีการลงทุนเสรีในอาเซียนและให้การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติต่อนักลงทุนอาเซียน ภายในปี ค.ศ. 2010

ด้านแรงงาน ให้แรงงานฝีมือ (skilled labors) สามารถเคลื่อนย้ายภายในอาเซียนอย่างเสรี

ด้านเงินทุน มุ่งให้มีการไหลเวียนของเงินทุนเสรีมากขึ้น

2.2 แนวทางใหม่ในการเร่งรัดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ³

เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547 ในการประชุมรัฐมนตรีอาเซียน AEM ครั้งที่ 36 ณ กรุงจาการ์ตา ได้มีการรับรองร่าง Framework Agreement for the Integration of the Priority Sectors Roadmap สำหรับสินค้าและบริการ 11 สาขา ซึ่งได้นำเสนอให้ผู้นำอาเซียนได้ลงนาม

ซึ่งในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 10 เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2547 ผู้นำอาเซียนได้ลงนามใน “กรอบความตกลงว่าด้วยการรวมกลุ่มสาขาสำคัญของอาเซียน” (Framework Agreement for the Integration of the Priority Sectors) โดยให้มีการเร่งลดภาษีสินค้าใน Priority Sectors เร็วขึ้นจากกรอบ AFTA เดิม 3 ปี คือ จาก พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) เป็นปี พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) สำหรับสมาชิกเดิม 6 ประเทศ และปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) เป็นปี พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012) สำหรับประเทศ CLMV โดยได้กำหนดเพดานสำหรับสินค้าทั้งหมดใน Priority Sectors ที่ไม่ต้องการเร่งลดภาษี (Negative List) ไว้ที่ 15%

Framework Agreement for the Integration of the Priority Sector เป็นแนวทางนำร่องการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ เริ่มต้นจากการทดลองเร่งรัดการรวมกลุ่มทั้ง 11 สาขา (11 priority sectors) ทั้งในด้านการเปิดเสรีและขยายความร่วมมือระหว่างกัน เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกในกระบวนการผลิตสินค้าด้วยการซื้อ (outsourcing) วัตถุดิบและชิ้นส่วนที่ผลิตในประเทศสมาชิกของอาเซียน รวมทั้งให้มีการใช้วัตถุดิบและชิ้นส่วนภายในประเทศอาเซียนหลายประเทศมาประกอบกันเพื่อผลิตสินค้าของอาเซียน และส่งเสริมให้เกิดการเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการสาขาต่างๆ ได้อย่างเสรี เป็นเสริมสร้างการเป็นฐานการผลิตร่วมของอาเซียน และมีการใช้ทรัพยากรต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดสาขาสินค้าและบริการสำคัญ 11 สาขา ที่จะดำเนินการโดยเร่งด่วน แต่ละสาขานั้นล้วนเป็นสาขาที่มีศักยภาพในการแข่งขันของอาเซียน ได้

³ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ASEAN Economic Community: AEC, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร, 2551), น. 12-13.

กำหนดให้ประเทศต่างๆ ทำหน้าที่เป็นประเทศผู้ประสานงาน (country coordinators) ในการดำเนินการ ดังนี้⁴ -

อินโดนีเซีย	สาขายานยนต์ สาขาผลิตภัณฑ์ไม้
มาเลเซีย	สาขาผลิตภัณฑ์ยาง สาขาสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม
พม่า	สาขาผลิตภัณฑ์เกษตร สาขาผลิตภัณฑ์ประมง
ฟิลิปปินส์	สาขาอิเล็กทรอนิกส์
สิงคโปร์	สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ สาขาสุขภาพ
ไทย ⁵	สาขาการท่องเที่ยว สาขาการบิน

และในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2550 รัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนได้ลงนามในพิธีสารเพื่อการรวมกลุ่มในสาขาโลจิสติกส์ ทั้งนี้เพื่อให้สาขาโลจิสติกส์เป็นสาขาสำคัญที่อาเซียนจะเร่งรัดการรวมกลุ่มเป็นสาขาที่ 12 ด้วย โดยให้เวียดนามเป็นประเทศผู้รับผิดชอบ

3. พันธกรณีของรัฐสมาชิกภายใต้ปฏิญญาว่าด้วยแผนงาน การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

เป้าหมายในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน คือ การทำให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน เสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ด้วยกลไกและมาตรฐานต่างๆ อาทิ การเร่งรัดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในสาขาสำคัญ การอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ซึ่งอาเซียนได้จัดทำ “พิมพ์เขียวเพื่อเร่งรัดการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” (AEC Blueprint) อันเป็นแผนการดำเนินงานที่สำคัญภายใต้กรอบเวลาที่ชัดเจนที่ประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตาม

⁴ เถลิงศักดิ์ วงศ์สามศรี, *อ่วงแล้ว เชิงอรรถที่ 1*, น. 13.

⁵ ไทยได้รับเป็นประเทศผู้ประสานงานหลักในสาขาการท่องเที่ยวและการบิน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่จะผลักดันให้ไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวและการบินในภูมิภาคนี้

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในแนวทางเดียวกันและมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) กล่าวคือ การเป็น ภูมิภาคที่มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมืออย่างเสรี และให้มีการเคลื่อนย้าย เงินทุนที่เสรีมากขึ้น อาเซียนได้กำหนดพันธกรณีร่วมกัน คือ การขจัดอุปสรรคทางการค้าทั้ง รูปแบบที่เป็นภาษีและมิใช่ภาษี และให้มีการเคลื่อนย้ายอย่างเสรี หลักเกณฑ์ในการเข้าสู่ตลาด ของของอาเซียน การเปิดเสรีในด้านต่างๆ ตลอดจนนโยบายของอาเซียนที่มีร่วมกัน มีรายละเอียด ดังนี้

3.1 การเปิดเสรีด้านการค้าสินค้า⁶

การตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area –AFTA) มีผลทำให้ ประเทศสมาชิกมีพันธกรณีในการดำเนินการตามความตกลงดังกล่าวภายใต้ความตกลงว่าด้วย การใช้อัตราภาษีพิเศษที่เท่ากันสำหรับเขตการค้าเสรีอาเซียน CEPT Scheme for AFTA ซึ่ง กำหนดให้ประเทศสมาชิกขจัดอุปสรรคทางการค้าทั้งในรูปแบบภาษีและมิใช่ภาษี โดยได้มีการ ดำเนินการอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา และประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง ภายหลังเมื่ออาเซียนได้ ออกแถลงการณ์ “ASEAN Vision 2020” และ “แถลงการณ์บาทสี่ครั้งที่ 2” โดยตั้งเป้าหมายใน การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน อาเซียนได้จัดทำแผนงานและมีการทบทวนความตกลงว่า ด้วยการใช้อัตราภาษีพิเศษที่เท่ากันสำหรับเขตการค้าเสรีอาเซียน (CEPT) ใหม่ให้เป็นความตกลงที่ ครอบคลุมการเคลื่อนย้ายสินค้าเสรีมากขึ้นและสอดคล้องกับความประสงค์ของอาเซียนที่จะเร่งรัด การรวมกลุ่มเศรษฐกิจภายในปี 2015 พันธกรณีในการเปิดเสรีในด้านการค้าสินค้าของอาเซียนมี รายละเอียดดังนี้

3.1.1 พันธกรณีในการขจัดอุปสรรคทางการค้าในรูปแบบภาษี

อาเซียนมีพันธกรณีในการยกเลิกอากรศุลกากรขาเข้าสำหรับสินค้าทุกรายการ ยกเว้นสินค้าอ่อนไหวและอ่อนไหวสูง ภายในปี 2553 (ค.ศ. 2010) สำหรับประเทศสมาชิกเดิม 6 ประเทศ และภายในปี 2558 (ค.ศ. 2015) สำหรับประเทศ กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม โดยมีความยืดหยุ่นได้สำหรับประเทศ กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม (CMLV) ในสินค้าอ่อนไหวบาง รายการภายในปี 2561(ค.ศ. 2018)

⁶ AEC Blueprint, Article 10-19

สำหรับสินค้านำร่องทั้ง 11 สาขา อาเซียนจะยกเลิกอากรศุลกากรขาเข้าสำหรับสินค้าที่อยู่ในสินค้าสำคัญ (priority Integration Sectors) อันได้แก่ สินค้าในสาขาเกษตร ประมง ผลิตภัณฑ์ไม้ ผลิตภัณฑ์ยางสังเคราะห์ ยานยนต์ อิเล็กทรอนิกส์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และสุขภาพ เป็น 0% ภายในปี พ.ศ. 2550 (ค.ศ. 2007) สำหรับประเทศสมาชิกเดิม 6 ประเทศ และปี พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012) สำหรับประเทศ CLMV โดยได้กำหนดเพดานสำหรับสินค้าทั้งหมดใน priority sectors ที่ไม่ต้องเร่งลดภาษี (Negative List) ไว้ที่ 15 %

นอกจากนี้ยังให้โอนย้ายสินค้าที่อยู่ในบัญชีอ่อนไหวเข้าสู่กรอบ CEPT และลดภาษีศุลกากรของสินค้าเหล่านี้ลงเหลือร้อยละ 0-5 ภายในวันที่ 1 มกราคม 2010 สำหรับประเทศสมาชิกเดิม 6 ประเทศ วันที่ 1 มกราคม 2013 สำหรับเวียดนาม วันที่ 1 มกราคม 2015 สำหรับลาวและพม่า และวันที่ 1 มกราคม 2017 สำหรับกัมพูชา และให้ย้ายสินค้าที่อยู่ในบัญชียกเว้นทั่วไป (General Exclusion List)⁷ ให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ภายใต้ความตกลง CEPT

3.1.2 พันธกรณีในการขจัดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่มีใช้รูปภาษี (Non-Tariff Barriers: NTBs)

การขจัดอุปสรรคทางการค้าที่ไม่มีใช้รูปภาษี (Non-Tariff Barriers: NTBs) เป็นอุปสรรคทางการค้าที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าอุปสรรคด้านภาษี และเป็นอุปสรรคต่อการค้าในเขตการค้าเสรีเป็นอย่างมาก เพราะข้อห้ามหรือข้อจำกัดทางการค้าเหล่านี้ปรากฏในหลายรูปแบบเพื่อเป็นการจำกัดทางการค้า เช่น อากรพิเศษ (custom surcharge) หรือมาตรการทางเทคนิค (technical measure) เป็นต้น โดยการปรับมาตรฐานและอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า ระบบมาตรฐานคุณภาพ การรับประกัน การรับรองระบบงาน และการวัดมีความสำคัญต่อการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพและเพิ่มประสิทธิผลในการลดต้นทุนการผลิต เพื่อการส่งออก/นำเข้าภายในภูมิภาค กระบวนการตรวจสอบและรับรองให้สอดคล้องกัน เป็นไปตามนโยบายด้านมาตรฐานและการรับรองของอาเซียนเพื่อให้เกิดความโปร่งใสมากขึ้น ทำให้ลดอุปสรรคในการค้าและเกิดการไหลเวียนของสินค้าภายในอาเซียนได้ดียิ่งขึ้น

อาเซียนมีพันธกรณีในยกเลิกมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่มีใช้ภาษี NTBs ทั้งหมดภายในปี 2010 สำหรับประเทศสมาชิกเดิม 5 ประเทศ ปี 2012 สำหรับฟิลิปปินส์ และปี 2015 โดย

⁷ สินค้าที่อยู่ในบัญชีข้อยกเว้นทั่วไป (General Exclusion List) หมายถึง สินค้าที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ศิลธรรมและจริยธรรมของสังคม ชีวิตและสุขภาพอนามัยของประชาชน ทรัพย์สินมีค่าทางประวัติศาสตร์ สัตว์และพืช ศิลปวัตถุโบราณ จะได้รับการยกเว้นจากการลดภาษี

มีความยืดหยุ่นได้ถึงปี 2018 สำหรับประเทศกัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม (CMLV) ทั้งนี้ ประเทศสมาชิกจะต้องยึดมั่นต่อพิธีสารว่าด้วยกระบวนการแจ้ง (Protocol on Notification Procedure) และการจัดตั้งกลไกการเฝ้าระวังที่มีประสิทธิภาพ และต้องยึดตามพันธกรณีที่จะไม่เพิ่มเติมและลดจำนวนมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี (standstill and roll-back on NTBs)

ทั้งนี้ อาเซียนได้มีการปรับมาตรฐานกฎระเบียบเทคนิคและกระบวนการตรวจสอบและรับรองให้สอดคล้องกับวิธีปฏิบัติสากลในส่วนที่สามารถดำเนินการได้ จัดทำและดำเนินการตามความตกลงการยอมรับร่วม (MRA) ในการตรวจสอบและรับรองรายสาขาตามแนวทางที่ระบุในกรอบความตกลงการยอมรับร่วมของอาเซียน ซึ่งการระบุมมาตรฐาน กฎระเบียบทางเทคนิค และการประเมินความสอดคล้องที่จะต้องมีการประสานหรือการจัดทำมาตรฐานการยอมรับร่วมรายสาขาจะต้องคำนึงผลกระทบต่อการค้าของอาเซียน ความซับซ้อนของระบบกฎเกณฑ์ โครงสร้างพื้นฐานทางเทคนิค และความเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ส่งเสริมให้มีความโปร่งใสในการกำหนดและนำมาตราฐาน กฎระเบียบทางเทคนิค และกระบวนการตรวจสอบและรับรองไปปฏิบัติ โดยให้สอดคล้องกับความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้าภายใต้ (WTO TBT) และ แนวนโยบายด้านมาตรฐานและการรับรองของอาเซียน (ASEAN Policy Guideline on Standards and Conformance) อีกด้วย

นอกจากนี้ อาเซียนยังให้ความสำคัญกับการปรับปรุง ทบทวนและส่งเสริมการพัฒนา “กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า” (rules of origin) ซึ่งเดิมอาเซียนได้กำหนดว่าสินค้าจากประเทศสมาชิกใดจะได้รับสิทธิประโยชน์จากอาฟตาต่อเมื่อสินค้านั้นมีสัดส่วนการผลิตภายในประเทศสมาชิกผู้ส่งออกไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ต่อมาอาเซียนได้ผ่อนคลายนโยบายจำกัดลง โดยนำกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าแบบสะสมบางส่วน (partial cumulation) (สัดส่วนขั้นต่ำร้อยละ 20) ตัวอย่างเช่น เวียดนามส่งสินค้าที่มี Local content 20% มาไทย เวียดนามจะไม่ได้ประโยชน์อาฟตาจากไทย แต่ไทยสามารถนำสินค้านี้ดังกล่าวมาใส่ local content ของไทยเพิ่ม หากเพิ่มจนถึง 40% และส่งออกไปยังประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นไทยก็จะได้รับสิทธิประโยชน์จากอาฟตา (กฎ 40% value-added content เป็นสินค้าที่มีการผลิตในอาเซียนประเทศใดประเทศหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งประเทศรวมกันแล้วคิดเป็นมูลค่าอย่างน้อย 40 ของมูลค่าสินค้า)

ล่าสุด อาเซียนได้พัฒนาการคิดแหล่งกำเนิดสินค้าโดยวิธีแปรสภาพอย่างเพียงพอ (substantial transformation) มาใช้ กล่าวคือ สินค้าที่แปรรูปไปจากวัตถุดิบอย่างมาก โดยในกรณีที่มีประเทศที่เกี่ยวข้องกับการผลิตมากกว่าหนึ่งประเทศ ถือว่าสินค้านั้นมีแหล่งกำเนิดจากประเทศสุดท้ายที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากเกิดขึ้น โดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงพิกัดศุลกากร ซึ่ง

ได้นำมาใช้กับสินค้าบางประเภทแล้ว เช่น สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม แบ่งข้าวสาลี ผลิตภัณฑ์ไม้ ผลิตภัณฑ์อลูมิเนียม และเหล็ก เป็นต้น⁸

เพื่ออำนวยความสะดวกในทางการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน อันจะทำให้เกิดการส่งเสริมเครือข่ายการผลิตระดับภูมิภาค สนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมและส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์ภายใต้กรอบ CEPT ให้มากขึ้น เช่น การให้มีการใช้มาตรการแจ้งล่วงหน้า การปรับปรุงกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า และการจัดทำระเบียบพิธีการในทางปฏิบัติภายใต้กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้าของ CEPT ให้ง่ายขึ้น โดยให้มีการดำเนินการดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการออกไปรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าอิเล็กทรอนิกส์และมีการจัดรูปแบบวิธีการเพื่อการออกไปรับรองแหล่งกำเนิดสินค้านี้ให้เป็นรูปแบบเดียวกันเท่าที่จะทำได้ ซึ่งการอำนวยความสะดวกทางการค้า กระบวนการ ระเบียบพิธีการและการไหลเวียนของข้อมูลที่เกี่ยวข้องทางการค้าและศุลกากรที่เรียบง่าย เป็นรูปแบบและมาตรฐานเดียวกัน จะทำให้ช่วยลดต้นทุนทางธุรกรรมที่เกิดขึ้นในอาเซียน ซึ่งจะส่งผลกระตุ้นขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการส่งออก และอำนวยความสะดวกการรวมกลุ่มของอาเซียนให้เป็นตลาดเดียวสำหรับ การบริการ และการลงทุน

ในด้านศุลกากร อาเซียนได้ปรับวิสัยทัศน์ด้านศุลกากรของอาเซียนจากปี 2563 เป็นปี 2558 เพื่อให้สอดคล้องกับการเร่งรัดการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และดำเนินการตาม “แผนยุทธศาสตร์สำหรับการพัฒนาศุลกากรระหว่างปี 2548-2553” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ

(1) บูรณาการโครงสร้างด้านศุลกากร โดยการพัฒนาเทคนิคทางศุลกากรให้ทันสมัยตามแนวทางระเบียบพิธีการที่เรียบง่าย และเป็นรูปแบบเดียวกัน และมีการประเมินอากรตามแนวทางที่เป็นมาตรฐานระหว่างประเทศ และแนวปฏิบัติที่ดี โดยการปฏิบัติตามรูปแบบของกระบวนการขนส่งสินค้าระดับภูมิภาค (การตรวจปล่อยสินค้าของอาเซียนและแบบฟอร์มใบขอส่งสินค้าของอาเซียน ปี 2550) จัดทำระบบการส่งสินค้าผ่านแดนของศุลกากรอาเซียน เพื่ออำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายสินค้าและเพื่อจัดการกับกรอบงานด้านศุลกากรในกรณีพิเศษ เช่น การนำเข้าชั่วคราว การผลิตภายในประเทศ การปรับมาตรฐานและแนวปฏิบัติระหว่างประเทศ เพื่อให้การจำแนกประเภทพิกัดศุลกากรมีรูปแบบเดียวกัน ปรับประสานระบบการประเมินราคา การตรวจสอบแหล่งกำเนิดสินค้า และการแลกเปลี่ยนให้เป็นแนวเดียวกัน ในส่วนที่เป็นไปได้

⁸ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, *อ้างแล้ว เชียงอรุณีที่ 3*, น.12.

(2) ปรับการจำแนกพิกัตศุลกากร การประเมินศุลกากร และการกำหนดแหล่งกำเนิดสินค้าให้ทันสมัย และจัดตั้งศุลกากรอิเล็กทรอนิกส์ของอาเซียน

(3) ตรวจสอบปล่อยสินค้าและจัดช่องอำนวยความสะดวกโดยเฉพาะของอาเซียน (green lane) ให้มีความสะดวกมากขึ้น รวมถึงการตรวจจุดเดียว (single check point)

ทั้งนี้ อาเซียนได้จัดทำกรอบ “การอำนวยความสะดวกด้านศุลกากรด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ณ จุดเดียวกันของอาเซียน” (ASEAN Single Window: ASW) กล่าวคือ อาเซียน 10 ประเทศพัฒนาระบบอำนวยความสะดวกภายในประเทศ ณ จุดเดียว (Nation Single Windows: NSW) ของแต่ละประเทศ โดยการเชื่อมโยงเพื่อให้เกิดการบริการแบบเบ็ดเสร็จทุกด้านศุลกากรของอาเซียน (ASEAN Single Window: ASW) เป็นการเบ็ดเสร็จโดยใช้เอกสารและข้อมูลเดียวและการตัดสินใจในการตรวจสอบปล่อยสินค้าเพียงครั้งเดียว ซึ่งจะช่วยเร่งการตรวจสอบทางศุลกากร ลดขั้นตอนและเวลาในการทำธุรกรรม โดยมีเป้าหมาย ดังนี้

- อาเซียน 6 ประเทศ ได้แก่ ประเทศบรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย เริ่มดำเนินการแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียวแห่งชาติ (Nation Single Windows: NSW) ภายในปี 2008

- อาเซียน 4 ประเทศ ได้แก่ ประเทศกัมพูชา พม่า ลาว และเวียดนาม เริ่มดำเนินการแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียวแห่งชาติไม่ช้าไปกว่า ปี 2555

ในการดำเนินการตามพันธกรณี อาเซียนต้องทำให้เกิดความโปร่งใสในการกำหนดและนำมาตรฐาน กฎระเบียบทางเทคนิค และกระบวนการตรวจสอบและรับรองไปปฏิบัติ โดยให้สอดคล้องกับความตกลงว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้าภายใต้ (WTO TBT) และแนวนโยบายด้านมาตรฐานและการรับรองของอาเซียน (ASEAN Policy Guideline on Standards and Conformance) ซึ่งได้มีการตรวจสอบติดตามผลหลังการวางตลาด (Post market surveillance) เพื่อให้มั่นใจว่าการดำเนินงานตามกฎระเบียบทางเทคนิคที่ได้ปรับให้สอดคล้องกันบรรลุผลสำเร็จ

3.2 การเปิดเสรีด้านการค้าบริการ⁹

ความร่วมมือด้านบริการ เป็นหนึ่งในความร่วมมือด้านเศรษฐกิจของอาเซียน สมาชิกอาเซียนเจรจาการค้าบริการภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยบริการของอาเซียน (ASEAN

⁹ AEC Blueprint, Article 20-22

Framework Agreement on Services: AFAS) เพื่อเปิดตลาดการค้าบริการระหว่างกันภายในกลุ่มอาเซียนให้มากขึ้นกว่าใน WTO รวมทั้งขยายความร่วมมือด้านบริการระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนให้มากขึ้น การดำเนินการด้านการค้าบริการในอาเซียนครอบคลุมทั้งเรื่องการเปิดตลาดการค้า (liberalization) การอำนวยความสะดวก (facilitation) และความร่วมมือ (cooperation) ซึ่งการเปิดเสรีการค้าบริการ มีเป้าหมายเพื่อลดอุปสรรคการเข้าสู่ตลาดด้านต่างๆ ลง และเพิ่มสัดส่วนการถือหุ้นให้กับบุคคล/นิติบุคคลสัญชาติอาเซียน การเปิดเสรีการค้าบริการดำเนินการโดยเจรจาเป็นรอบๆ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การเจรจาของคณะกรรมการประสานงานด้านการค้าบริการของอาเซียน การเจรจาบางสาขา เช่น สาขาการเงิน สาขาการขนส่งทางอากาศ จะรับผิดชอบโดยรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในการเจรจาประเทศสมาชิกจะต้องไม่ดำเนินการเปิดเสรีในช่วงท้าย โดยรัฐสมาชิกสามารถให้มีความยืดหยุ่นที่ตกลงกันล่วงหน้าได้ โดยอาเซียนตั้งเป้าหมายในการเปิดเสรีการค้าบริการภายในปี 2558

เมื่อผู้นำอาเซียนได้ลงนามในกรอบความตกลงการรวมกลุ่มสาขาสำคัญ (ASEAN Framework Agreement for the Integration of Priority Sectors) เป็นการนำร่องเพื่อนำไปสู่การรวมกลุ่มเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งจะดำเนินการทั้งในด้านการเปิดเสรีและขยายความร่วมมือระหว่างกัน โดยกำหนดมาตรการเพื่อเร่งรัดการรวมกลุ่มในสาขาสินค้าและบริการ (priority sectors) ซึ่งบริการที่เร่งรัดการรวมกลุ่มมี 4 สาขา ได้แก่ สาขาท่องเที่ยว ขนส่งทางอากาศ บริการสุขภาพ และเทคโนโลยีสารสนเทศ จะเร่งเปิดตลาดสาขาบริการเหล่านี้ภายในปี 2553 และสาขาบริการสำคัญที่ 5 ได้แก่ สาขาโลจิสติกส์ ภายในปี 2556

ในการเปิดตลาดแต่ละสาขาบริการ มีเป้าหมายให้สมาชิกทยอยเสนอผูกพันเปิดตลาดมากขึ้นในแต่ละรอบเจรจา¹⁰ สมาชิกอาเซียนจะต้องดำเนินการลดข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าบริการให้เป็นไปตามแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งผู้นำอาเซียนทั้ง 10 ประเทศได้เห็นชอบแล้วในการประชุมสุดยอดอาเซียนเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2550 ดังต่อไปนี้

¹⁰ ในการจัดทำตารางผูกพันด้านบริการ (specific commitment) ประเทศสมาชิกต้องจัดทำตารางผูกพันในสาขา/สาขาย่อยที่เจรจาตกลงกันในทุกรูปแบบการให้บริการ (mode of supply) หากจะสงวนข้อจำกัดหรือเงื่อนไขของการเข้าสู่ตลาด และการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติก็ให้ระบุไว้ด้วย เมื่อผูกพันไว้แล้วประเทศสมาชิกจะต้องไม่ออก หรือใช้มาตรการใดนอกเหนือจากหรือเข้มงวดกว่าที่ระบุไว้ในตารางข้อผูกพัน (AEC Blueprint, Article 20 (IV))

- จัดข้อจำกัดต่อการค้าบริการอย่างมีนัยสำคัญสำหรับ 4 สาขาบริการสำคัญ ได้แก่ การขนส่งทางอากาศ เทคโนโลยีสารสนเทศ สุขภาพ และการท่องเที่ยว ภายในปี 2553 และสาขาบริการสำคัญที่ 5 ได้แก่ โลจิสติกส์ ภายในปี 2556 และสำหรับสาขาบริการทุกสาขาที่เหลืออยู่ ภายในปี 2558

- ตั้งเป้าหมายจัดทำข้อผูกพันสาขาใหม่ขั้นต่ำในแต่ละรอบการเจรจา¹¹ โดย 10 สาขา ในปี 2551, 15 สาขาในปี 2553, 20 สาขาในปี 2557 และ 7 สาขาในปี 2015 โดยใช้ GAT W/120 เป็นพื้นฐานในการจำแนกสาขาบริการต่างๆ

- จัดทำตารางข้อผูกพันสำหรับทุกรอบการเจรจาตามเกณฑ์ที่กำหนด¹²

(1) ไม่มีข้อจำกัดสำหรับการค้าบริการข้ามพรมแดน (โดยไม่มี การจัดตั้งกิจการ) ยกเว้นกรณีมีเหตุผลอันสมควร (เช่น เพื่อความปลอดภัยของสาธารณชน) ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขการตกลงระหว่างประเทศสมาชิกเป็นกรณี ๆ ไป

(2) อนุญาตการถือหุ้นของคนสัญชาติอาเซียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 51 ในปี 2551 และร้อยละ 70 ในปี 2553 สำหรับสาขาบริการสำคัญ 4 สาขา และไม่น้อยกว่าร้อยละ 49 ในปี 2551 ร้อยละ 51 ในปี 2553 และร้อยละ 70 ในปี 2013 สำหรับสาขาโลจิสติกส์ และไม่น้อยกว่าร้อยละ 49 ในปี 2551 ร้อยละ 51 ในปี 2553 และร้อยละ 70 ในปี 2558 สำหรับสาขาบริการอื่นๆ

(3) จัดข้อจำกัดอื่น ๆ ในการเข้าสู่ตลาดอย่างค่อยเป็นค่อยไปสำหรับการจัดตั้งธุรกิจในประเทศอาเซียนอื่น ภายในปี 2558

- ตั้งเป้าหมายสำหรับการเปิดเสรีสำหรับข้อจำกัดในด้านการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ สำหรับการเคลื่อนย้ายบุคลากรผู้ให้บริการสำหรับการเจรจาแต่ละรอบภายในปี 2552

การดำเนินงาน การเจรจาเปิดตลาดการค้าบริการในอาเซียนได้ดำเนินการภายใต้ “กรอบความตกลงว่าด้วยการค้าบริการของอาเซียน” (ASEAN Framework Agreement on Services : AFAS) โดยสมาชิกทยอยเปิดตลาดให้แก่กันในระดับที่สูงขึ้นให้สอดคล้องกับเป้าหมายในแต่ละช่วงที่กำหนดตามแผนดำเนินการเพื่อนำไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) โดยให้มีความยืดหยุ่นการเปิดตลาดในแต่ละรอบของการเจรจาได้ ขึ้นอยู่กับเหตุผลและความจำเป็นที่ประเทศสมาชิกสามารถอธิบายได้ และการใช้บริการข้ามพรมแดน และการที่คน

¹¹ อาเซียนต้องดำเนินการเปิดเสรีโดยการเจรจาต่อเนื่องเป็นรอบ รอบละ 2 ปี จนถึงปี 2558

¹² AEC Blueprint, Article 21 (V)

ชาติออกไปใช้บริการในต่างประเทศ สมาชิกต้องไม่มีข้อจำกัด หรือเงื่อนไขใดๆ แต่หากไม่สามารถทำได้ก็ต้องให้เหตุผลที่สมควร ซึ่งสมาชิกอาเซียนได้ลงนามใน “พิธีสารอนุวัติข้อผูกพันเปิดตลาดการค้าบริการชุดที่ 7” ไปแล้ว เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2552 ซึ่งตามพิธีสารกำหนดให้ประเทศสมาชิกจัดทำตารางข้อผูกพันให้เรียบร้อยและยื่นต่อสำนักเลขาธิการอาเซียนต่อไป

นอกเหนือจากการเปิดตลาดให้แก่กันทั้ง 10 ประเทศแล้ว สมาชิกตั้งแต่ 2 ประเทศขึ้นไปอาจเลือกเปิดตลาดให้แก่กันมากขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องขยายผลจากการเปิดตลาดนั้นให้แก่ประเทศอื่นที่เหลือก็ได้ ซึ่งเรียกว่า การเปิดตลาดโดยวิธี ASEAN minus X¹³ (ขณะนี้มีสิงคโปร์กับลาวได้มีข้อผูกพันเปิดตลาดสาขาการศึกษาให้แก่กันแล้ว)¹⁴

เพื่อช่วยให้เปิดเสรีการค้าบริการในปี 2558 อาเซียนอยู่ระหว่างดำเนินงานเพื่อยอมรับคุณสมบัติวิชาชีพ เพื่ออำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายบุคคลากรในภูมิภาค โดยได้ดำเนินการจัดทำ “ข้อตกลงการยอมรับคุณสมบัติวิชาชีพ (Mutual recognition arrangements: MRAs)” ที่กำลังเจรจากันอยู่ให้แล้วเสร็จ ซึ่งรวมบริการ สถาปัตยกรรม บริการด้านบัญชี คุณสมบัติด้านผู้สำรวจ บุคลากรด้านการแพทย์ ภายในปี 2008 และบุคลากรด้านวิศวกรรม ภายในปี 2552 ทั้งนี้ ให้ระบุและจัดทำข้อตกลงยอมรับคุณสมบัติวิชาชีพสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพอื่นๆ ภายในปี 2555 และดำเนินการให้แล้วเสร็จในปี 2558

ในการเปิดเสรีสำหรับสาขาบริการด้านการเงิน อาเซียนจะเปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิกสามารถดำเนินการพัฒนาสาขาการเงินตามลำดับอย่างเป็นขั้นตอน และรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงทางการเงิน เศรษฐกิจและสังคม ประเทศสมาชิกจะดำเนินการตามหลักการทยอยเปิดเสรี โดยใช้หลัก “ASEAN – X” และขั้นตอนการเปิดเสรีจะต้องคำนึงถึงนโยบายของชาติและระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและด้านการเงินของสมาชิกแต่ละประเทศ

- ทยอยเปิดเสรีข้อจำกัดสำหรับสาขาย่อยต่างๆ หรือรูปแบบการให้บริการ ที่ประเทศสมาชิกแต่ละประเทศได้ระบุไว้ภายในปี 2558

¹³ ประเทศสมาชิกตั้งแต่ 2 ประเทศขึ้นไปที่มีความพร้อมจะเปิดเสรีสาขาบริการใดให้แก่กันมากขึ้นก็สามารถกระทำก่อนได้ และเมื่อประเทศอื่นมีความพร้อมจึงค่อยเข้ามาร่วม (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, อ้างแล้ว เติงอรรรถที่ 3, น. 14.)

¹⁴ สำนักเจรจาการค้าบริการและการลงทุน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. การเปิดเสรีการค้าบริการ. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2552, จาก <http://www.dnt.go.th>

- ททยอยเปิดเสรีในข้อจำกัดสำหรับสาขาย่อย หรือรูปแบบการให้บริการอื่นที่เหลือนอกจากที่ระบุไว้ภายใต้ “ความยืดหยุ่นที่ตกลงกันล่วงหน้า” ภายในปี 2563

3.3 การเปิดเสรีด้านการลงทุน¹⁵

การเปิดเสรีการลงทุนจะทำให้มีการดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และการลงทุนระหว่างกันอาเซียน ซึ่งความร่วมมือด้านการลงทุนของอาเซียนดำเนินการภายใต้กรอบ “ความตกลงเขตการลงทุนอาเซียน” (ASEAN Investment Area: AIA) ปี 2541 ในขณะที่การคุ้มครองการลงทุนอยู่ภายใต้ “ความตกลงว่าด้วยการคุ้มครองการลงทุนของอาเซียน” (Investment Guarantee Agreement: IGA) ปี 2540

พันธกรณีในการเปิดเสรีด้านการลงทุน อาเซียนจะดำเนินการภายใต้กรอบกรอบความตกลงเขตการลงทุนอาเซียน โดยกำหนดให้มีการเปิดเสรีทุกอุตสาหกรรม ได้แก่ การผลิตเกษตร ประมง ป่าไม้ และเหมืองแร่ และบริการเกี่ยวเนื่องอีก 5 ภาค โดยให้มีการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment: NT) แก่นักลงทุนทั้งก่อนและหลังการลงทุน มีข้อจำกัดได้ตามรายการที่อยู่บัญชียกเว้นชั่วคราว (temporary exclusion list) และรายการอ่อนไหว (sensitive list) ของประเทศสมาชิก ทั้งนี้ รายการยกเว้นชั่วคราวจะต้องถูกยกเลิกภายในระยะเวลาที่ตกลงกัน ในขณะที่รายการอ่อนไหวไม่มีกรอบระยะเวลาในการยกเลิก แต่จะต้องมีการทบทวนเป็นคราวๆ ไป ซึ่งอาเซียนจะทยอยเปิดเสรีด้านการลงทุนของประเทศสมาชิก โดยมีเป้าหมายดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในปี 2558 โดยการขยายมาตรการไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งรวมถึงการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติและการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งให้กับนักลงทุนอาเซียนด้วยข้อยกเว้นที่จำกัด และหากเป็นไปได้ยกเลิกข้อยกเว้นนั้นๆ ยกเลิกข้อจำกัดในการเข้ามาลงทุนในสาขาสำคัญซึ่งครอบคลุมการค้าสินค้า และให้ยกเลิกมาตรการจำกัดและอุปสรรคด้านการลงทุน รวมถึงข้อกำหนดผลการดำเนินงาน อาเซียนได้กำหนดพันธกรณีในการเปิดเสรีดังนี้

- สำหรับประเทศสมาชิกเดิม 6 ประเทศ อาเซียนจะเร่งเปิดการลงทุนในรายการสงวน (sensitive list) ภายในปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010)

¹⁵ AEC Blueprint, Article 23-30

- สำหรับกลุ่มประเทศ CLMV อาเซียนได้ทยอยเปิด กล่าวคือ เวียดนาม เปิดเสรีในปี พ.ศ. 2556 (ค.ศ. 2013) สำหรับประเทศกัมพูชา ลาว และพม่า จะดำเนินการภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015)

ทั้งนี้ ในการเปิดเสรีการค้าบริการ รัฐสมาชิกสามารถอาเซียนให้ใช้วิธีการเปิดเสรีแบบ ASEAN-X formula ได้

เพื่อสนับสนุนการรวมกลุ่มและการเป็นเขตการลงทุนที่น่าดึงดูด อาเซียนได้มีการปรับปรุงกรอบความตกลงเขตการลงทุนของอาเซียนและความตกลงด้านการส่งเสริมและการคุ้มครองการลงทุนของอาเซียน เพื่อให้มีความตกลงด้านการลงทุนที่ครอบคลุมและเต็มรูปแบบ โดยคำนึงถึงแนวปฏิบัติที่ดี (best practices) ระหว่างประเทศ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความมั่นใจให้แก่นักลงทุนอาเซียน “ความตกลงเขตการลงทุนอาเซียนเต็มรูปแบบ” (ACIA) จัดทำขึ้นโดยอิงความตกลงเขตการลงทุนอาเซียน และความตกลงคุ้มครองการลงทุนของอาเซียนที่มีอยู่เดิมโดยครอบคลุมการดำเนินงานด้านต่างๆ ดังนี้

- การคุ้มครองการลงทุน อาเซียนต้องให้การส่งเสริมความคุ้มครองผู้ลงทุนและการลงทุนภายใต้ความตกลงเต็มรูปแบบ โดยการปรับปรุงกลไกระงับข้อพิพาทระหว่างนักลงทุนกับภาครัฐ (investor-state dispute settlement mechanism) การโอน (transfer) และการส่งคืน (repatriation) ทุน กำไร และเงินปันผล ฯลฯ¹⁶ ขอบเขตการยึดทรัพย์ (expropriation) และให้การชดเชย (compensation) ที่โปร่งใส ตลอดจนให้การชดเชยความเสียหายอันเนื่องจากการเกิดจลาจล (strike)

- การปรับปรุงกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ และขั้นตอนด้านการลงทุนที่มีความโปร่งใส มีความสอดคล้อง และสามารถคาดการณ์ได้ ขั้นตอนการขอรับการลงทุนและการขออนุญาต โดยการลดขั้นตอนและให้มีการเรียบง่าย อีกทั้งส่งเสริมการเผยแพร่ข้อมูลด้านการลงทุน: กฎระเบียบ กฎเกณฑ์ นโยบายและขั้นตอนการลงทุน รวมถึงการเผยแพร่ทางศูนย์บริการลงทุนเดียว (one-stop investment center) หรือ คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

- ส่งเสริมให้อาเซียนเป็นแหล่งรวมของการลงทุนและเครือข่ายการผลิต โดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่จำเป็น เพื่อส่งเสริมการลงทุนทุกรูปแบบและสาขาใหม่ที่มีการเติบโตให้เข้ามาใน

¹⁶ เนื่องจากรายการเหล่านี้เกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายทุน จึงต้องดำเนินการตามหลักการของแนวทางการเปิดเสรีด้านเงินทุน เคลื่อนย้าย ซึ่งระบุไว้ในส่วน “การเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรียิ่งขึ้น” โดยเฉพาะในส่วนของกรายินยอมให้มีการเคลื่อนย้ายเงินทุนที่เสรียิ่งขึ้น

อาเซียนและให้มีการลงทุนระหว่างกันในอาเซียน โดยเฉพาะจากอาเซียน 6 ไปยังกัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม การพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และกิจการข้ามชาติ ส่งเสริม เกื้อกูลด้านอุตสาหกรรมและเครือข่ายการผลิตระหว่างบรรษัทข้ามชาติที่มีอยู่ในอาเซียน ขยาย ประโยชน์จากความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมของอาเซียนอื่นๆ นอกเหนือจากความร่วมมือด้าน อุตสาหกรรมของอาเซียน (AICO) เพื่อกระตุ้นการรวมกลุ่มของภูมิภาคและเครือข่ายการผลิต เป็น ต้น

3.4 การเปิดเสรีด้านเงินทุน¹⁷

อาเซียนจะเสริมสร้างความแข็งแกร่งในการพัฒนาและการรวมกลุ่มของตลาดทุนใน อาเซียน โดยประสานความสอดคล้องในมาตรฐานด้านตลาดทุนในอาเซียนให้มากขึ้นในการออก กฎเกณฑ์ในการเสนอขายตราสารหนี้ ข้อกำหนดในการเปิดเผยข้อมูล และหลักเกณฑ์ในการจัด จำหน่าย ส่งเสริมการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วม หรือความตกลงสำหรับการยอมรับซึ่งกันและกัน ในคุณสมบัติ คุณวุฒิการศึกษาและประสบการณ์ของผู้ประกอบวิชาชีพด้านตลาดทุน มีความ ยืดหยุ่นด้านภาษาและข้อกำหนดสำหรับการออกหลักทรัพย์ การหักภาษี ณ ที่จ่าย ส่งเสริมให้ใช้ ตลาดเป็นตัวขับเคลื่อนในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างกันเองในตลาดหลักทรัพย์ และตราสาร หนี้ รวมถึงกิจกรรมระดมทุนข้ามพรมแดน

เพื่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุนที่เสรี อาเซียนได้ส่งเสริมการเปิดเสรีบัญชีอย่างเป็นทางการ ขึ้นขั้นตอนและสอดคล้องกับวาระแห่งชาติและความพร้อมทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก โดยใช้ มาตรการปกป้องเพียงพอเพื่อรองรับผลกระทบจากปัญหาความผันผวนของเศรษฐกิจมหภาค และ ความเสี่ยงเชิงระบบ ที่อาจเกิดจากการเปิดเสรีด้านเงินทุนเคลื่อนย้าย รวมถึงการมีสิทธิที่จะใช้ มาตรการที่จำเป็นเพื่อรักษาเสถียรภาพเศรษฐกิจมหภาค ให้แก่สมาชิกอาเซียนทุกประเทศได้รับ ประโยชน์จากการเปิดเสรีด้านเงินทุนเคลื่อนย้ายอย่างทั่วถึง โดยมีพันธกรณีดังนี้

- ยกเลิกหรือผ่อนคลายนโยบายจำกัดตามความเป็นไปได้และความเหมาะสม เพื่ออำนวยความสะดวกในการจ่ายชำระเงินและการโอนเงินสำหรับการทำธุรกรรมบัญชีเดินสะพัด

¹⁷ AEC Blueprint, Article 30-32

- ยกเลิกหรือผ่อนคลายข้อจำกัดด้านการเคลื่อนย้ายทุน ตามความเป็นไปได้และความเหมาะสม เพื่อสนับสนุนการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศและมาตรการการริเริ่มต่างๆ ในการส่งเสริมการพัฒนาตลาดทุน

3.5 การเปิดเสรีด้านแรงงาน¹⁸

ในการเปิดเสรีด้านแรงงานของอาเซียน อาเซียนอนุญาตให้มีการเปิดเสรีเฉพาะแรงงานฝีมือเท่านั้น (labor skill) โดยการให้บริหารจัดการการเคลื่อนย้ายหรืออำนวยความสะดวกในการเดินทางสำหรับบุคคลธรรมดาที่เกี่ยวข้องกับการค้าสินค้า บริการ และการลงทุน โดยส่งเสริมการเคลื่อนย้ายด้านแรงงานฝีมือระหว่างประเทศสมาชิกให้มากขึ้นนั้น อาเซียนเน้นที่การอำนวยความสะดวกในการตรวจลงตรา (visa) และใบอนุญาตทำงาน (work permit) สำหรับผู้ประกอบการวิชาชีพ (professionals) และแรงงานฝีมือ (skilled workers) ที่เกี่ยวข้องกับการค้าพรมแดน และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนจากภายในภูมิภาคด้วยตนเอง การจัดทำกรอบแผนงานด้านมาตรฐานความสามารถ (competencies) และคุณสมบัติ (qualifications) ในระดับอาชีพ (occupations) หรือระดับงาน (jobs) หลายประเภท นอกจากนี้ อาเซียนยังเสริมสร้างขีดความสามารถในการวิจัยของประเทศสมาชิก เพื่อยกระดับความชำนาญและการเข้าสู่ตลาดแรงงานของกำลังแรงงาน ซึ่งเสริมด้วยการพัฒนาเครือข่ายข้อมูลด้านตลาดแรงงานระหว่างประเทศสมาชิก การพัฒนากรอบแผนงานมาตรฐานความสามารถและคุณสมบัติของงานหรืออาชีพและความชำนาญของผู้ฝึกอบรมในสาขาบริการสำคัญ (ภายในปี 2009) และสาขาบริการอื่นๆ (จากปี 2010 ถึงปี 2015)

3.6 การคุ้มครองทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา¹⁹

นโยบายทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาเป็นแรงผลักดันในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมสติปัญญาและศิลปะ รวมถึงการให้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์จากการสร้างสรรค์ การรับและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้นโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญายังมีส่วนช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์และการประดิษฐ์ที่รุ่งโรจน์ และให้ความมั่นใจแก่ผู้มีส่วนได้เสียใน

¹⁸ AEC Blueprint, Article 33-34

¹⁹ AEC Blueprint, Article 45

การเข้าถึงและได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาทั้งแบบดั้งเดิมและแบบใหม่อย่างเท่าเทียมกัน อันส่งผลดีต่อทั้งปริมาณและคุณภาพของการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ และการถ่ายทอดเทคโนโลยีขั้นสูงที่ได้รับความคุ้มครอง การสร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญาจึงเป็นปัจจัยหลักของการเพิ่มมูลค่าการผลิตภายในประเทศและขีดความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ

นโยบายทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญของอาเซียนในการทำให้อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจในระดับสูง อาเซียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา โดยได้กำหนดไว้ในแผนงานจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งความร่วมมือระดับภูมิภาคด้านทรัพย์สินทางปัญญาได้รับแนวทางจาก “แผนปฏิบัติการด้านสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของอาเซียน 2004-2010” (ASEAN IPR Action Plan 2004-2010) และ “แผนงานความร่วมมืออาเซียนด้านลิขสิทธิ์” (ASEAN Cooperation on Copyrights) ซึ่งมุ่งพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้และพัฒนานวัตกรรม ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสภาวะแวดล้อมด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นมิตรกับนักธุรกิจ นักลงทุน นักประดิษฐ์ และผู้สร้างสรรค์ในอาเซียนมากยิ่งขึ้น โดย ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการด้านสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของอาเซียน 2004-2010 และแผนงานความร่วมมืออาเซียนด้านลิขสิทธิ์

ในการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา อาเซียนได้กำหนดให้ปรับปรุงระบบลิขสิทธิ์ของอาเซียนให้มีประสิทธิภาพ และจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ (CMO) และหรือ Copyright Tribunal ในประเทศสมาชิกอาเซียนภายในปี 2558 โดยให้ประเทศที่ยังไม่มีหน่วยงานดังกล่าวทำการศึกษารูปแบบที่เหมาะสม และจัดสัมมนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับประเทศที่มีหน่วยงานให้แล้วเสร็จภายในปี 2552²⁰ เน้นการสร้างเครือข่ายการให้บริการด้านทรัพย์สินทางปัญญาแก่ภาคธุรกิจ (ASEAN Business Development Service: ASEAN BDS) ภายในปี 2558 ทั้งนี้ ไทย อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย สิงคโปร์ และเวียดนาม ได้เริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อภาคธุรกิจแล้ว ขณะที่ประเทศอาเซียนที่เหลือจะต้องเร่งดำเนินการรวบรวมข้อมูลให้แล้วเสร็จภายในปี 2552 และจัดสร้างเครือข่าย BDS on-line ในระหว่างภูมิภาคอาเซียนให้แล้วเสร็จในปี 2556

²⁰ โดยสิงคโปร์ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และเวียดนามมีองค์กรดังกล่าวแล้ว ส่วนประเทศไทย ลาว กัมพูชา และบรูไนจะเร่งทำการศึกษาและดำเนินการต่อไป (AEC Blueprint, Article 45)

นอกจากนี้ อาเซียนยังได้จัดทำระบบคำขอจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของอาเซียนภายในปี 2556 ซึ่งอาเซียนจะต้องร่วมกันพัฒนา Model สำหรับการรับคำขอจดทะเบียนให้เสร็จภายในปี 2552 ทั้งนี้ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ได้แสดงความพร้อมเข้าร่วมโครงการนำร่องเพื่อใช้ Model นี้ขณะที่ประเทศอาเซียนอื่นๆ ยังไม่สามารถเข้าร่วมได้ เพราะยังไม่พร้อมด้านกฎหมาย และเทคนิค โดยอาเซียนได้ส่งเสริมการเข้าเป็นภาคี Madrid Protocol ภายในปี 2558²¹ โดยให้ประเทศที่ยังไม่ได้เป็นภาคีทำการศึกษาผลประโยชน์ของการเข้าเป็นภาคีให้เสร็จสิ้นภายในปี 2552 และแก้ไขกฎหมายที่จำเป็นให้แล้วเสร็จภายในปี 2556

4 ผลทางกฎหมายในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ญัตติอาเซียนนับว่าเป็นกลไกสำคัญที่กำหนดกรอบโครงสร้างองค์การ เป้าหมาย หลักการ และกลไกที่สำคัญต่างๆ ของอาเซียน โดยทำให้อาเซียนทำงานอิงกฎกติกามากขึ้น และมีองค์กรต่างๆ ภายใต้กฎบัตร เพื่อเดินหน้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนอย่างเข้มแข็ง อาเซียนจะเป็นองค์กรที่มีกติกาของการดำเนินงานอย่างชัดเจน และมีประสิทธิภาพ

การนำข้อบทต่างๆ ที่กำหนดไว้ในกฎบัตรอาเซียน ซึ่งถือเป็นกฎหมายสูงสุดของอาเซียนมาดำเนินการให้มีผลเป็นรูปธรรม โดยมีปฏิญญาว่าด้วยแผนงานในการจัดตั้ง AEC หรือ AEC Blueprint เป็นตัวกำหนดทิศทางและแผนงาน (road map) ในด้านต่างๆ ที่จะต้องดำเนินงานตามกรอบระยะเวลาที่ชัดเจน รวมทั้งสร้างพันธะสัญญาระหว่างประเทศสมาชิกที่จะดำเนินการไปสู่เป้าหมาย โดยมีคณะมนตรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Council) เป็นผู้ดูแลการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจให้เป็นไปตามแผนและให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่รวมเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนภายในปี 2558 โดยจะเป็นตลาดและฐานการผลิตร่วมกัน มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานฝีมืออย่างเสรี เพื่อมุ่งให้อาเซียนเป็นตลาดเดียวกันและฐานการผลิตร่วมกัน

²¹ สิงคโปร์ และเวียดนามเป็นภาคีของ Madrid Protocol แล้วส่วนไทย และอินโดนีเซียอยู่ระหว่างทำการศึกษา (AEC Blueprint, Article 45)

ตาม AEC Blueprint ได้กำหนดกรอบการดำเนินงานอันเป็นพันธกรณีที่ประเทศสมาชิกจะต้องปฏิบัติตาม โดยมีกฎบัตรอาเซียน เป็นกฎหมายแม่บทที่เป็นกลไกบังคับประเทศสมาชิกให้ปฏิบัติตามพันธกรณี ดังที่ได้บัญญัติไว้ในข้อ 5 ของกฎบัตรอาเซียนว่า

“(1) ให้รัฐสมาชิกมีสิทธิและพันธกรณีที่เท่าเทียมกันภายใต้กฎบัตร

(2) ให้รัฐสมาชิกมีมาตรการที่จำเป็นทุกประการอันรวมถึงการออกกฎหมายภายในที่เหมาะสมเพื่ออนุวัติบทบัญญัติของกฎบัตรนี้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อปฏิบัติตามพันธกรณีทั้งหมดของรัฐสมาชิก

(3) ในกรณีละเมิดกฎบัตรอย่างร้ายแรง หรือการไม่ปฏิบัติตาม ให้นำข้อ 20 มาใช้บังคับ”

โดยในข้อ 20 นั้นเป็นเรื่องของการปรึกษาหารือและฉันทามติ ซึ่งในกรณีที่มีการละเมิด/ไม่ปฏิบัติ ประเทศสมาชิกในการตัดสินใจจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการปรึกษาหารือและฉันทามติ หากไม่สามารถหาข้อยุติได้ก็สามารถเสนอเรื่องไปยังที่ประชุมสุดยอดอาเซียนเพื่อตัดสินใจ²²

ดังนั้น เมื่อวิเคราะห์กฎบัตรอาเซียน ประกอบกับ AEC Blueprint แล้ว กล่าวได้ว่าตามกฎบัตรอาเซียน ข้อ 5 เป็นมาตรการในการบังคับให้รัฐสมาชิกจะต้องออกกฎหมายภายในเพื่ออนุวัติการตามกฎบัตรและปฏิบัติตามพันธกรณีอย่างเคร่งครัด ตามที่กำหนดไว้ใน AEC Blueprint โดยหากเป็นกรณีที่พันธกรณีนั้นขัดกับกฎหมายภายใน รัฐสมาชิกก็จะต้องแก้กฎหมายภายในเพื่อให้สอดคล้องกันกับพันธกรณี ซึ่งในการนี้กฎบัตรอาเซียน ยังได้บัญญัติแนวทางแก้ไขในกรณีที่หากสมาชิกไม่ปฏิบัติตามพันธกรณี หรือมีการละเมิดพันธกรณีอย่างร้ายแรงก็สามารถหาข้อยุติโดยการปรึกษาหารือหรือการขอฉันทามติในเรื่องนั้น โดยหากไม่สามารถหาฉันทามติได้ ก็สามารถนำเรื่องเสนอเข้าสู่ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน

นอกจากนี้ อีกมาตรการเป็นการที่บังคับประเทศสมาชิกในการปฏิบัติตามพันธกรณีอย่างเคร่งครัด คือ กลไกการระงับข้อพิพาทของอาเซียน (DSM) ทั้งนี้อาเซียนให้มีการปรับปรุงกลไกการระงับข้อพิพาทขึ้นมาใหม่ซึ่งต่างจากเดิมที่การระงับข้อพิพาทของอาเซียนมักไม่มีประสิทธิภาพ และเป็นไปในลักษณะประนีประนอมกันมากกว่าการลงโทษกันอย่างจริงจัง ดังนั้น เพื่อเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือและการบังคับรัฐสมาชิกอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม อาเซียนจึง

²² ASEAN Charter Article 20

ได้ร่าง “พิธีสารว่าด้วยการระงับข้อพิพาท” ของอาเซียนขึ้น ซึ่งได้มีการแก้ไขครั้งที่ 1 ในปี 2004 โดยกลไกการระงับข้อพิพาทภายใต้พิธีสารฯ นี้ จะกำหนดกระบวนการขั้นตอนการเสนอเรื่องเข้าสู่ขบวนการระงับข้อพิพาทโดยมีองค์กรระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสเพื่อติดตามการดำเนินงานตามพันธกรณีของประเทศสมาชิก หรือ “ASEAN Compliance Body :ACB” ทำหน้าที่สอดส่องดูแลการปฏิบัติตามพันธกรณีของรัฐสมาชิก หากประเทศสมาชิกได้รับผลกระทบจากการดำเนินการใด ๆ ของประเทศสมาชิก หรือกรณีการไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีหรือการละเมิดพันธกรณี รัฐสมาชิกสามารถนำปัญหาเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของ ACB หรือนำปัญหาเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยไม่ผ่านขั้นตอน ACB ก็ได้ (ACB เป็นขั้นตอนของการปรึกษาหารือ) โดยกลไกการระงับข้อพิพาทของอาเซียน หรือ “ASEAN Dispute Mechanism : ADSM” จะใช้รูปแบบตาม WTO DSM โดยจะเป็นกลไกที่มีการบังคับใช้ทางกฎหมาย เพื่อให้ผลการตัดสินมีผลผูกพันทางกฎหมาย อันเป็นมาตรการบังคับรัฐสมาชิกอีกหนทางหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่า กฎบัตรอาเซียนเป็นกฎหมายแม่บทที่สำคัญที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้รัฐสมาชิกปฏิบัติตามพันธกรณีตามที่กำหนดไว้ใน AEC Blueprint อย่างเคร่งครัด โดยมีกลไกการระงับข้อพิพาทเป็นตัวเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับให้เป็นไปตามพันธกรณี

ผลทางกฎหมายในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ตามพันธกรณีที่ได้กำหนดไว้มีพันธกรณีหลายอย่างที่บังคับรัฐสมาชิกให้ดำเนินการอย่างเคร่งครัด และพันธกรณีบางอย่างที่อาเซียนได้ผ่อนผันแก่ประเทศสมาชิก เพื่อให้สมาชิกสามารถเตรียมความพร้อมในการดำเนินการตามพันธกรณี โดยสามารถแยกได้ดังนี้

4.1 ผลทางกฎหมายในเชิงบังคับ

เป็นกรณีที่รัฐสมาชิกอาเซียนจะต้องดำเนินการตามพันธกรณีที่กำหนดใน AEC Blueprint อย่างเคร่งครัด ไม่สามารถผ่อนผันได้ ซึ่งได้แก่

1) การเปิดเสรีด้านการค้าสินค้า โดยในการดำเนินการเปิดเสรีด้านการค้าสินค้าอาเซียนได้กำหนดกรอบระยะเวลาที่ชัดเจนในการยกเลิกภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าภายในอาเซียน เพื่อให้สมาชิกดำเนินการเปิดเสรีภายในกรอบระยะเวลาและพันธกรณีที่กำหนดไว้ การยกเลิกมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี (NTBs) โดยยึดมั่นตามพันธกรณีที่จะไม่เพิ่มเติมและลดจำนวนมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี การปรับปรุงแหล่งกำเนิดสินค้าให้มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตของโลก ให้ระเบียบพิธีการในทางปฏิบัติง่าย

ขึ้น และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และการอำนวยความสะดวกในทางการค้า กระบวนการ ระเบียบพิธีการและการไหลเวียนของข้อมูลที่เกี่ยวข้องในทางการค้าและศุลกากรที่เรียบง่าย เป็นรูปธรรมและมีมาตรฐาน

4.2 ผลทางกฎหมายที่ยืดหยุ่นได้

เนื่องจากประเทศสมาชิกอาเซียนมีความเหลื่อมล้ำของระดับการพัฒนาที่ต่างกันมาก โดยเฉพาะอาเซียนเดิมกับอาเซียนใหม่ (CLMV) ดังนั้น จึงเป็นไปได้ยากหากให้รัฐสมาชิกจะเปิดเสรีพร้อมกันหมด ดังนั้นอาเซียนจึงอนุญาตให้รัฐสมาชิกสามารถผ่อนผันในการเปิดเสรีตามความพร้อม และระดับการพัฒนาของประเทศสมาชิก โดยความผูกพันที่อาเซียนผ่อนปรนให้สมาชิกสามารถยืดหยุ่นการปฏิบัติตามพันธกรณีได้ มีดังนี้

1) การเปิดเสรีด้านการค้าบริการ ในการเปิดเสรีการค้าบริการอาเซียนจะดำเนินการเจรจาเป็นรอบ โดยเร่งเปิดเสรีการค้าบริการในสาขาสำคัญ 5 สาขา ได้แก่ การขนส่งทางอากาศ เทคโนโลยีสารสนเทศ สุขภาพและการท่องเที่ยว ภายในปี 2010 และสาขาโลจิสติกส์ ภายในปี 2013 โดยใช้ GAT W/120 เป็นพื้นฐานในการจำแนกสาขาบริการต่างๆ 1) การจัดทำตารางข้อผูกพันการเปิดเสรีในด้านการบริการ โดยได้จัดทำตารางข้อผูกพันการเปิดเสรีในด้านการบริการสำหรับทุกรอบการเจรจา ซึ่ง ณ ปัจจุบันได้มีการเจรจามาแล้ว 8 รอบโดยมีตารางข้อผูกพันดังนี้

1. ไม่มีข้อจำกัดสำหรับการค้าบริการรูปแบบที่ 1 และ 2
2. การอนุญาตการถือหุ้นของคนสัญชาติอาเซียน โดยมีตารางข้อผูกพัน ดังนี้²³

PIS	49%	>	70%	>	70% (logistic)
	ปี 2008		2010		2013
Non-PIS	49%	>	51%	>	70%
	ปี 2008		2010		2015

²³ รณรงค์ พูลพิพัฒน์.(24 กุมภาพันธ์ 2553).Free Flow of Services ASEAN Economic Community.เอกสารประกอบการสัมมนานักธุรกิจ, กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์.

ในการเปิดเสรีด้านการค้าบริการ อาเซียนอนุญาตให้มีความยืดหยุ่นในภาพรวม ซึ่งครอบคลุมทุกสาขา ที่จะยกเว้นการเปิดเสรีและสาขาบริการที่ไม่สามารถเปิดเสรีได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดสำหรับการบริการในแต่ละรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานตามแผนนี้ได้ผลดียิ่งขึ้น และกระบวนการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องให้มีความยืดหยุ่นในการดำเนินงานไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งจะต้องมีการตกลงกันก่อนล่วงหน้า และไม่ก่อให้เกิดความล่าช้าต่อการดำเนินงานในภาพรวมเพื่อไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ตารางข้อผูกพันสำหรับการเปิดเสรีในแต่ละกรอบการเจรจาจะมีความยืดหยุ่นดังนี้

- การจัดทำข้อผูกพันให้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดสำหรับการเจรจารอบถัดไป หากประเทศสมาชิกไม่สามารถจัดทำข้อผูกพันได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดในรอบก่อนหน้านั้น

- อนุญาตให้มีการทดแทนสาขาที่ได้มีการตกลงกันในการเปิดเสรีในรอบนั้น แต่ประเทศสมาชิกไม่สามารถจัดทำข้อผูกพันสำหรับสาขานั้นได้ ด้วยสาขาอื่นที่นอกเหนือจากที่ตกลงกัน

- การเปิดเสรีโดยวิธี ASEAN-X กล่าวคือ ประเทศสมาชิกตั้งแต่ 2 ประเทศ ขึ้นไป ที่มีความพร้อมจะเปิดเสรีสาขาบริการใดให้แก่กันมากขึ้นก็สามารถกระทำก่อนได้ และเมื่อประเทศอื่นมีความพร้อมจึงค่อยเข้าร่วม ซึ่งจะทำการเปิดตลาดเป็นไปด้วยความรวดเร็วขึ้น

2) การเปิดเสรีด้านการเงิน อาเซียนเปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิกสามารถดำเนินการพัฒนาสาขาการเงินตามลำดับอย่างเป็นขั้นตอน และรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงทางการเงิน เศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ ขั้นตอนการเปิดเสรีจะต้องคำนึงถึงนโยบายของชาติและระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเงินของสมาชิกแต่ละประเทศ โดยรัฐสมาชิกสามารถเปิดเสรีโดยการนำหลักการ ASEAN-X ซึ่งประเทศที่มีความพร้อมในการเปิดเสรีสามารถเริ่มดำเนินการได้ก่อนและประเทศสมาชิกที่เหลือสามารถเข้าร่วมได้ในภายหลังโดยการทยอยเปิดเสรีในข้อจำกัดสำหรับสาขาย่อยต่างๆ หรือรูปแบบการให้บริการ ที่ประเทศสมาชิกระบุไว้ ภายใน 2015 และนอกจากที่ระบุไว้ ภายใต้ “ความยืดหยุ่นที่ตกลงกันล่วงหน้า” ภายในปี 2020

3) การเปิดเสรีด้านการลงทุน ทุกอุตสาหกรรม (การผลิต เกษตร ประมง ป่าไม้ และเหมืองแร่) จะเปิดเสรีและให้ปฏิบัติเยี่ยงคนชาติแก่นักลงทุนทั้งก่อนและหลังการลงทุน โดยอาเซียนอนุญาตให้จำกัดรายการและมาตรการที่ยังไม่พร้อมเปิด โดยแบ่งเป็น การยกเว้นทั่วไป (General Exclusion) รายการยกเว้นชั่วคราว (Temporary Exclusive List: TEL) ซึ่งต้องเปิดเสรีให้หมดภายใน ค.ศ. 2010 และรายการอ่อนไหว (Sensitive List: SL) ยังคงสงวนไว้ได้ไม่จำกัด

ระยะเวลา ตามพันธกรณีที่ได้กำหนดไว้ อาเซียนได้กำหนดให้มีการทยอยเปิดเสรีด้านการลงทุน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการเปิดเสรีด้านการลงทุนในปี 2015

4) การเปิดเสรีด้านแรงงาน อาเซียนเปิดให้มีการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีเฉพาะแรงงานฝีมือเท่านั้น ไม่รวมถึงแรงงานทั่วไป เพื่ออำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายบุคคล ทั้งนี้ ภายใต้การจัดทำความตกลงการยอมรับร่วม หรือ MRA เพื่อยอมรับคุณสมบัติวิชาชีพ

กล่าวได้ว่า พันธกรณีหลายอย่างของอาเซียน ได้มีการดำเนินการไปบ้างแล้ว เช่น พันธกรณีในด้านการเปิดเสรีด้านการค้าสินค้า ที่ได้มีการลดอัตราศุลกากรขาเข้าเป็น 0% สำหรับสินค้าในบัญชีลดภาษี (inclusion list) โดยมีข้อยกเว้นในบัญชีสินค้าอ่อนไหว (sensitive list) ที่สามารถเก็บภาษีได้แต่ต้องไม่เกิน ร้อยละ 5²⁴ และสินค้าในบัญชีอ่อนไหวสูง (highly sensitive list) ที่รัฐสมาชิกจะลดภาษีในได้ตามที่ได้มีการตกลงกัน²⁵ แต่ยังมีพันธกรณียกหลายอย่างที่ยังไม่สามารถดำเนินการได้ตามที่ได้ตกลงกัน เช่น พันธกรณีในการเปิดเสรีการค้าบริการ ซึ่งอาเซียนได้มีการดำเนินการเจรจาแล้ว 7 รอบ โดยสามารถแบ่งรูปแบบการเปิดเสรีได้ 4 ระดับ ซึ่งในระดับที่ 1 และ 2 อาเซียนจะต้องทำการเปิดเสรีโดยไม่มีข้อจำกัด ในปัจจุบันนี้ได้มีการเจรจาเปิดการค้าเสรีบริการในรูปแบบที่ 3 สำเร็จแล้ว ซึ่งเป็นกรณีที่นักลงทุนอาเซียนเข้าไปดำเนินกิจการในประเทศสมาชิกอาเซียนอีกประเทศหนึ่ง โดยอาเซียนได้วางกรอบในการเพิ่มสัดส่วนผู้ถือหุ้น ซึ่งถ้าถือตามพันธกรณีแล้ว ในปี 2553 การเปิดเสรีการค้าบริการในสาขาสำคัญ 4 สาขา²⁶ จะต้องเพิ่มสัดส่วนในการถือครองหุ้นให้นักลงทุนสัญชาติอาเซียนเป็นร้อยละ 70 และสาขาโลจิสติกส์ ร้อยละ 51 สาขาอื่นๆ ร้อยละ 51 ปัจจุบัน อาเซียนได้มีการดำเนินการตามพันธกรณีไปบ้างแล้ว และในการเปิดเสรีการค้าบริการในรูปแบบที่ 4 ในเรื่องของการให้มีการเคลื่อนย้ายบุคคลากรผู้ให้บริการ ซึ่งจะโยงกับการจัดทำข้อตกลงการยอมรับคุณสมบัติผู้มีวิชาชีพ ขณะนี้อาเซียนยังอยู่ในระหว่างการเจรจา อีกทั้งในประเด็นการเปิดเสรีการค้าบริการด้านการเงิน อาเซียนยังไม่สามารถวางกรอบการดำเนินงานที่ชัดเจนได้ เนื่องจากปัญหาของช่องว่างของระดับการพัฒนาประเทศ โดยอาเซียนเปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิกสามารถดำเนินการพัฒนาสาขาการเงินเป็นลำดับ และรักษาไว้ซึ่งความ

²⁴ บัญชีสินค้าอ่อนไหว (Sensitive List) ประเทศไทยมี 4 รายการ คือ กาแฟ มันฝรั่ง ไม้ตัดดอก มะพร้าว (เถลิงศักดิ์ วงศ์สามศร, อ้างไว้ เชิงอรรถที่ 25).

²⁵ เถลิงศักดิ์ วงศ์สามศร.(24 กุมภาพันธ์ 2553).จาก AFTA สู่อี AEC. เอกสารประกอบการสัมมนานักธุรกิจ, กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์.

²⁶ สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ สาขาสุขภาพ สาขาการท่องเที่ยว และสาขาการบิน

มั่นคงทางการเงิน เศรษฐกิจ และสังคม การดำเนินงานในปัจจุบันจึงเน้นไปในเรื่องของการให้มีการเคลื่อนย้ายการเงินให้เสรีเพิ่มขึ้นเท่านั้น จะเห็นได้ว่าอาเซียนไม่สามารถดำเนินการเปิดเสรีการค้าบริการได้ตามกรอบเวลาที่ได้กำหนดไว้

ส่วนในการเปิดเสรีการค้าด้านการลงทุน อาเซียนกำหนดไว้แล้วว่า ทุกอุตสาหกรรม (การผลิต เกษตร ประมง ป่าไม้ และเหมืองแร่ และบริการที่เกี่ยวข้องกับ 5 อุตสาหกรรมนี้) จะเปิดเสรีและให้การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติแก่นักลงทุนทั้งก่อนและหลังการลงทุน โดยมีข้อยกเว้นได้ตามรายการยกเว้นชั่วคราว (temporary exclusive list) และรายการอ่อนไหว (sensitive list) ของประเทศสมาชิก โดยรายการยกเว้นชั่วคราวจะต้องถูกยกเลิกภายในเวลาที่ตกลงกัน ในขณะที่รายการอ่อนไหวไม่มีกรอบในการดำเนินงานที่ชัดเจน กล่าวได้ว่า ตามพันธกรณีอาเซียนไม่ได้มีการกำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินการที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม จึงเป็นการยากที่อาเซียนจะบังคับให้รัฐสมาชิกปฏิบัติตามพันธกรณีตามที่ได้มีการตกลงกันไว้ ในทำนองเดียวกัน ในการเปิดเสรีด้านแรงงาน อาเซียนหมายถึงเฉพาะให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมืออย่างเสรีเท่านั้น ส่วนแรงงานทั่วไป รัฐสมาชิกยังคงสามารถควบคุมไว้เช่นเดิม เนื่องจากความต้องการในการรักษาผลประโยชน์ของประชาชนในชาติของตนเองมิให้เกิดการแย่งงาน ซึ่งในขณะนี้ยังอยู่ในขั้นตอนของการเจรจาความตกลงว่าด้วยการยอมรับร่วมในการกำหนดมาตรฐานและคุณสมบัติของผู้มีวิชาชีพ ซึ่งอาเซียนก็ไม่ได้มีการกำหนดกรอบระยะเวลาในการเจรจาที่ชัดเจนอีกเช่นกัน

อาจกล่าวได้ว่า พันธกรณีบางอย่างของอาเซียนรัฐสมาชิกมีการดำเนินการไปบ้างแล้วในลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไปที่เปิดโอกาสให้รัฐสมาชิกได้เตรียมความพร้อมและพัฒนาไปตามระดับการพัฒนาของประเทศของตน ในลักษณะเกื้อหนุนกันแบบวิถีทางอาเซียน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกรอบรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของสหภาพยุโรป ในธรรมนูญของสหภาพยุโรปได้กำหนดให้สมาชิกต้องปรับกฎหมายให้สอดคล้องกับพันธกรณี และมีมาตรการในการบังคับการที่ชัดเจน อีกทั้งสมาชิกของสหภาพยุโรปมีจุดมุ่งหมายในการรวมกลุ่มกันอย่างแท้จริง จึงทำให้สหภาพยุโรปเป็นกลุ่มเศรษฐกิจที่มีความเจริญก้าวหน้าและประสบความสำเร็จมากที่สุด เมื่อพิจารณาอาเซียน จะเห็นได้ว่าอาเซียนมีกฎบัตรอาเซียนที่วางกรอบในการดำเนินงานและเป็นมาตรการบังคับให้รัฐสมาชิกปฏิบัติตามพันธกรณี ซึ่งอาเซียนได้ดำเนินการมาเป็นอย่างดี แม้บางครั้งจะยังมีการรักษาผลประโยชน์ของประเทศอยู่บ้าง แต่หลายประเทศก็ยังคงดำเนินตามพันธกรณีเป็นอย่างดี นอกจากนี้การที่สมาชิกอาเซียนบางประเทศยินดีที่จะเปิดการค้าเสรีกับประเทศนอกกลุ่มมากกว่าการเปิดเสรีกับประเทศในกลุ่ม เหล่านี้จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้ความสำเร็จในการรวมกลุ่มของอาเซียนเป็นไปอย่างช้า

5. แนวทางการแก้ไขเมื่อเกิดการละเมิดพันธกรณี

รัฐสมาชิกมีพันธกรณีในการดำเนินการภายใต้ปฏิญญาว่าด้วยแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งเป็นแผนงานที่สำคัญประกอบด้วยข้อผูกพันในการเปิดเสรี การอำนวยความสะดวก และกำหนดเวลาที่ชัดเจนแน่นอน เพื่อนำพาอาเซียนไปสู่การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยในกฎบัตรอาเซียนได้มีการบัญญัติเพื่อเป็นการลงโทษรัฐสมาชิกในกรณีที่มีการฝ่าฝืนพันธกรณีหรือการไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีไว้ในหมวด 7 ข้อ 20(4) ว่า “ในกรณีที่มีการละเมิดกฎบัตรอย่างร้ายแรง หรือการไม่ปฏิบัติตาม ให้เสนอเรื่องดังกล่าวไปยังที่ประชุมสุดยอดอาเซียนเพื่อการตัดสินใจ” ซึ่งทำให้สมาชิกอาเซียนมั่นใจได้ว่าพันธกรณีภายใต้ AEC Blueprint จะได้รับการปฏิบัติตาม และในการพิจารณาตัดสินใจของอาเซียน โดยหลักอาเซียนจะตัดสินใจบนพื้นฐานของการปรึกษาหารือและฉันทามติ แต่หากไม่สามารถมีฉันทามติได้ที่ประชุมสุดยอดอาเซียนอาจตัดสินใจว่า การตัดสินใจเฉพาะเรื่องหนึ่งเรื่องใดจะทำได้อย่างไร²⁷

นอกจากนี้เครื่องมือที่สำคัญอีกหนึ่งสิ่งที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้มีการปฏิบัติตามพันธกรณีอย่างจริงจังและบังเกิดผล คือ กลไกการระงับข้อพิพาทของอาเซียน ซึ่งอาเซียนได้มีการปรับปรุงระบบการระงับข้อพิพาทให้ทันสมัยขึ้นและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ภายใต้พิธีสารว่าด้วยกลไกการระงับข้อพิพาทฉบับใหม่ของอาเซียน (ASEAN Protocol on Enhance Dispute Settlement Mechanism) ประเทศสมาชิกอาจใช้กระบวนการในการฟ้องร้องเมื่อสิทธิประโยชน์ของตนตามความตกลงถูกระทบเนื่องมาจากประเทศสมาชิกอื่นใช้มาตรการที่ขัดต่อความตกลงหรือในกรณีมีสถานการณ์ใดๆ เกิดขึ้น อันเป็นการกีดกันสมาชิกอื่นให้ปฏิบัติตามพันธกรณี และสามารถเรียกร้องให้มีการชดเชย (compensation) หรืออาจใช้มาตรการตอบโต้โดยการระงับการให้การลดหย่อนหรือสิทธิประโยชน์ตามความตกลงที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาท ซึ่งน่าจะเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับอาเซียนในสายตาประชาคมโลกมากขึ้น อีกทั้งยังทำให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติตามพันธกรณีอย่างเคร่งครัดและไม่ละเมิดพันธกรณี เนื่องจากเกรงว่าการละเมิดพันธกรณีของประเทศสมาชิกอาจทำให้ถูกฟ้องร้องจากประเทศสมาชิกที่เสียหายและอาจถูกลงโทษได้ ซึ่งจะเป็นผลดีแก่อาเซียนในการไปสู่การรวมกลุ่มเศรษฐกิจอย่างเข้มแข็งและเป็นเครื่องมือสำคัญในการนำไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในที่สุด

²⁷ The ASEAN Charter, Article 20 (i) (ii)

6. ความสัมพันธ์ของอาเซียนกับองค์กรภายนอก

ในยุคโลกาภิวัตน์ และการแข่งขันอันดุเดือดในทางการค้าปัจจุบันนี้ ทำให้อาเซียนตระหนักถึงความสำคัญของการรวมกลุ่ม โดยที่เศรษฐกิจและการค้าโลกในปัจจุบัน มีทิศทางการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเปิดเสรีทางการค้ามากขึ้น ประเทศสมาชิกอาเซียนจึงต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการค้าโลก ซึ่งนอกจากการเปิดเสรีและการรวมกลุ่มระหว่างกันภายในอาเซียนแล้ว อาเซียนยังให้ความสำคัญกับการจัดทำเขตการค้าเสรีกับประเทศภายนอกกลุ่มเพื่อสร้างการรวมตัวเข้ากับเศรษฐกิจโลก อันเป็นการขยายโอกาสในด้านการค้าและการลงทุนให้กว้างขวางขึ้น เนื่องจากการรวมตัวกันของ 10 ประเทศย่อมสร้างกำลังต่อรอง เพราะอาเซียน 10 เสียงจะรวมเป็น 1 เสียง อันเป็นผลของกฎบัตรอาเซียนที่ได้มีการบัญญัติรับรองความเป็นนิติบุคคลของอาเซียน ซึ่งถือเป็นองค์การระหว่างประเทศอีกองค์การหนึ่ง ที่สามารถดำเนินการเจรจา และเป็นคู่สัญญากับองค์การระหว่างประเทศอื่นได้

การรวมตัวกันของอาเซียนสามารถสร้างสมดุลในการเจรจากับประเทศคู่เจรจาต่างๆ อันเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองและรักษาผลประโยชน์ของประเทศสมาชิก โดยการเปิดเสรีทางการค้านั้น อาเซียนจะดำเนินการให้มีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและการค้าภายในประเทศสมาชิกให้น้อยที่สุด ซึ่งในการเจรจาเขตการค้าเสรีของอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาต่างๆ หากอาเซียนสามารถกำหนดท่าทีร่วมกันของอาเซียนได้ (เป็นเสียงเดียวกัน) ก็จะช่วยให้สามารถผลักดันประเด็นหรือท่าทีที่อาเซียนประสงค์ในการเจรจากับประเทศคู่เจรจาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในหมวดที่ 12 ของกฎบัตรอาเซียน ได้กำหนดเรื่องความสัมพันธ์ภายนอกของอาเซียน โดยอาเซียนจะเป็นพลังขับเคลื่อนหลักในการจัดการภูมิภาคที่อาเซียนได้ริเริ่มขึ้น และดำรงไว้ซึ่งความเป็นศูนย์รวมของอาเซียนในความร่วมมือระดับภูมิภาคและการสร้างประชาคม²⁸ ในการดำเนินความสัมพันธ์ภายนอกของอาเซียน รัฐสมาชิกต้องประสานงานและพยายามพัฒนาท่าทีร่วมและดำเนินการร่วมกัน บนพื้นฐานของเอกภาพและความสามัคคี โดยให้ที่ประชุมสุดยอดอาเซียนจะเป็นผู้กำหนดแนวนโยบายยุทธศาสตร์โดยการเสนอแนะของที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศ ซึ่งข้อเสนอแนะนั้นต้องเป็นไปในทางที่สอดคล้องกันและมีการดำเนินต่อเนื่องอย่าง

²⁸ ASEAN Charter, Article 41(3)

สมัครสมาชิก²⁹ กฎบัตรอาเซียนได้กำหนดพื้นฐานในการดำเนินความสัมพันธ์กับภายนอกของอาเซียนไว้โดยอาเซียนจะต้องสร้างความสัมพันธ์อันที่มิตร และช่องทางเจรจาความร่วมมือและความเป็นหุ้นส่วนเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันกับนานาประเทศ องค์การและสถาบันระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และระหว่างประเทศ³⁰

ในเรื่องการดำเนินความสัมพันธ์กับองค์การภายนอก อาเซียนยังได้กำหนดหลักดังกล่าวไว้ใน AEC Blueprint โดยอาเซียนจะดำเนินงานในลักษณะที่มีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอกมากขึ้น ด้วยการพึ่งพาตลาดและอุตสาหกรรมในระดับโลก เพื่อส่งเสริมนักธุรกิจอาเซียนให้สามารถแข่งขันในระดับสากล และสร้างอาเซียนให้มีพลวัตและเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่อุปทานที่แข็งแกร่งมากขึ้น และสร้างความมั่นใจว่าตลาดภายในยังคงน่าดึงดูดสำหรับนักลงทุนโดยตรงจากต่างชาติ³¹ อาเซียนจะต้องดำเนินการเพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันที่จะมีปฏิสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจกับภายนอก ซึ่งรวมถึงการเจรจาจัดทำเขตการค้าเสรี (FTAs) และความตกลงว่าด้วยหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ (CEPs) โดยการทบทวนพันธกรณีของ FTA/CEP เทียบกับพันธกรณีของการรวมกลุ่มภายในอาเซียน³² และดำเนินการให้มีระบบที่จะสนับสนุนการประสานงานมากขึ้นในการเจรจาการค้ากับประเทศคู่เจรจาภายนอกอาเซียน และในเวทีการเจรจาการค้าในระดับภูมิภาคและระดับพหุภาคี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรลุกรอบท่าทีการเจรจาร่วมกัน³³ อาเซียนได้ดำเนินการเจรจาเขตการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ ดังนี้

6.1 การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน - จีน, ญี่ปุ่น, สาธารณรัฐเกาหลี หรือ ASEAN+3

การเป็นตลาดเดียวและพื้นฐานการผลิต จะทำให้อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีความสามารถในการแข่งขันทั้งในทางการค้า และการดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างชาติ โดยอาเซียนจะเป็นศูนย์กลางในเรื่องดังกล่าว โดยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่น่าสนใจ อีกกลุ่มคือการรวมกลุ่มของประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น และ

²⁹ ASEAN Charter, Article 41(4)-(6)

³⁰ ASEAN Charter, Article 41(4)-(6)

³¹ AEC Blueprint, Article 64

³² AEC Blueprint, Article 65 (i)

³³ AEC Blueprint, Article 65 (ii)

เกาหลีใต้ เนื่องจากประเทศเหล่านี้ล้วนเป็นประเทศที่มีความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจมากกว่า อาเซียน ไม่ว่าจะพิจารณาเป็นรายประเทศหรือเป็นการรวมกลุ่มประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม จากประวัติศาสตร์และระบบการเมืองการปกครองที่ทำให้เกิดการขุ่นเคืองกันภายในกลุ่มประเทศ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงทำให้ประเทศเหล่านี้ไม่สามารถที่จะรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นสถาบันได้ ความสัมพันธ์ที่ผ่านมาจึงเป็นการรวมกลุ่มแบบหลวมๆ ในทางตรงกันข้าม อาเซียนมีการจัดตั้งเป็นสถาบันที่เด็ดขาดแม้ว่าจะอ่อนแอก็ตาม ในการร่วมมือการรวมกลุ่มกับอาเซียนและการขยายความร่วมมือในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคกับกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แก่ อินเดีย และหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่มีความใกล้ชิด ได้แก่ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ จึงทำให้ปัจจุบันนี้ อาเซียนประสบความสำเร็จในการเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชีย

ในการจัดทำเขตการค้าเสรีระหว่างอาเซียนและกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แก่ จีน ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี รัฐสมาชิกของอาเซียนสามารถเปิดการเจรจาในประเด็นเฉพาะได้เอง ตามระดับความพร้อมและความสามารถของประเทศนั้นๆ นอกจากนี้ยังสามารถเปิดการเจรจาเขตการค้าเสรีโดยวิธี ASEAN – X โดยมีกรอบการเจรจาครอบคลุมในเรื่องการค้าสินค้า การค้าบริการ และการค้าการลงทุน และความร่วมมือทางเศรษฐกิจอื่นๆ เช่น กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า มาตรการว่าสุขอนามัยพืช มาตรการในการอำนวยความสะดวก การพัฒนาความตกลงยอมรับร่วม การท่องเที่ยว เป็นต้น

เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2544 ผู้นำอาเซียนและจีน ได้เห็นชอบให้มีการตั้งคณะเจรจาอาเซียน - จีน (Trade Negotiation Committee: TNC) เพื่อจัดทำความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนและจีน ที่จะใช้เป็นพื้นฐานในการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน - จีน ซึ่งต่อมา TNC ได้สรุปผลการเจรจาและจัดทำข้อตกลง โดยได้มีการลงนาม “ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน – สาธารณรัฐประชาชนจีน” (Framework for Agreement on Comprehensive Economic Cooperation between ASEAN and China) ในการประชุมสุดยอด (ASEAN China Summit) ครั้งที่ 8 ณ กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2545 เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีภายในระยะเวลา 10 ปีหลังจากร่วมลงนาม รวมทั้งมีการกำหนดให้เร่งเปิดเสรีในด้านที่มีความพร้อมก่อน (Early Harvest Scheme: EHS) ภายใต้การเจรจาทวิภาคีในกรอบการค้าเสรีดังกล่าว³⁴

³⁴ ข้อมูลจาก <http://www.thaifta.com> (อาเซียน จีน).

การจัดทำเขตการค้าเสรีอาเซียน – จีน ได้ส่งผลให้ญี่ปุ่นเปลี่ยนทัศนคติในการจัดทำเขตการค้าเสรี โดยทำให้ญี่ปุ่นตัดสินใจเข้าร่วมเจรจาการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจกับกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งได้เริ่มเจรจาในการประชุมสุดยอดอาเซียน – ญี่ปุ่น ณ กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2002 (ซึ่งเป็นสถานที่ในการเจรจาจัดทำความตกลงอาเซียน - จีน) ซึ่งต่อมาได้มีการลงนาม “ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน – ญี่ปุ่น” (Framework for ASEAN-Japan Comprehensive Partnership) ณ บาหลี ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2003 ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นไปได้ในการจัดทำเขตการค้าเสรี โดยระบุว่า การเปิดเสรี (การค้าสินค้า การค้าบริการ และการค้าการลงทุน) รวมทั้งความร่วมมือทางเศรษฐกิจในสาขาต่างๆ ระหว่างอาเซียนและญี่ปุ่น จะต้องเสร็จสิ้นในปี พ.ศ. 2555 สำหรับอาเซียนเดิม 6 ประเทศ และยืดหยุ่นอีก 5 ปี สำหรับประเทศ CLMV โดยได้มีการเจรจามาแล้ว 7 รอบ (ล่าสุดเมื่อเดือนเมษายน 2550) กำหนดเจรจาให้เสร็จในปี 2007 ขณะนี้ความตกลงได้มีผลบังคับใช้แล้วในปี 2552³⁵ ครอบคลุมใน 4 ประเด็นสำคัญ คือ 1) การเปิดเสรี ได้แก่ การค้าสินค้า การค้าบริการ และการลงทุน 2) กฎเกณฑ์ทางการค้า เช่น กฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้า 3) การอำนวยความสะดวกทางการค้า เช่น พิธีการด้านศุลกากร การค้าไร้กระดาษ 4) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ เช่น SMEs, ICT, HR เป็นต้น โดยจะต้องตกลงในทุกเรื่องของการเจรจา³⁶ ความตกลง AJCEP มีผลบังคับใช้แล้วกับประเทศญี่ปุ่น สิงคโปร์ เวียดนาม ลาว พม่า เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2008 บรูไน เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2552 และมาเลเซียเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2552 สำหรับประเทศไทย ความตกลงมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2009³⁷

ต่อมาสาธารณรัฐเกาหลีก็ได้เข้าร่วมในการเจรจาความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน – สาธารณรัฐเกาหลี³⁸ (ASEAN – Korea Free Trade Agreement: AKFTA)³⁹ โดยผู้นำ

³⁵ สำหรับประเทศไทยมีผลในวันที่ 2 มิถุนายน 2552 (แถลงศักดิ์ วงศ์สามศรี, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 25*).

³⁶ ความตกลง AJCEP มีผลบังคับใช้แล้วกับประเทศญี่ปุ่น สิงคโปร์ เวียดนาม ลาว พม่า เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2008 บรูไน เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2009 และมาเลเซียเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2009 สำหรับประเทศไทยความตกลงมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2009

³⁷ ข้อมูลจาก <http://www.thaifta.com> (อาเซียน ญี่ปุ่น).

³⁸ ต่อไปนี้จะเรียกสาธารณรัฐเกาหลีว่า “เกาหลี”

³⁹ ข้อมูลจาก <http://www.thaifta.com> (อาเซียน สาธารณรัฐเกาหลี).

อาเซียนและเกาหลีได้ร่วมลงนามใน “ปฏิญญาร่วมอาเซียน – เกาหลี” ในการประชุมสุดยอดอาเซียน – เกาหลี ครั้งที่ 8 เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2004 ณ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมถึงการจัดตั้งความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างกัน โดยได้มีการลงนามริเริ่มการเจรจา ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2005 กำหนดให้เจรจาแล้วเสร็จภายใน 2 ปี โดยมีเป้าหมายที่จะลดภาษีสินค้าร้อยละ 80 ของจำนวนรายการสินค้าทั้งหมดลงเหลือร้อยละ 0 ภายในปี 2009 โดยมีกรอบการเจรจาครอบคลุมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในทุกๆ ด้าน ได้แก่ การเปิดเสรีการค้าสินค้า การเปิดเสรีด้านการลงทุน กลไกระงับข้อพิพาท และความร่วมมือทางเศรษฐกิจต่างๆ

ในการเจรจา ได้มีการลงนามความตกลงไปแล้ว⁴⁰ โดยในปี 2005 นี้ คณะเจรจาสามารถสรุปผลการเจรจาจัดทำ “กรอบความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจอย่างครอบคลุมระหว่างอาเซียนและสาธารณรัฐเกาหลี “ (Framework Agreement on Comprehensive Economic Cooperation: FA) ความตกลงว่าด้วยกลไกการระงับข้อพิพาท (Agreement on Dispute Mechanism: DSM) และความตกลงว่าด้วยการค้าสินค้า (Agreement on in Good: TIG) โดยอาเซียนและเกาหลีได้ลงนามความตกลง FA และ DSM ในระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียน – เกาหลี ครั้งที่ 9 เดือนธันวาคม 2005 ส่วนความตกลงว่าด้วยการค้าสินค้าอาเซียนอื่นและเกาหลีได้ลงนามพร้อมความตกลงฉบับแรก⁴¹ ประเทศไทยไม่ได้ลงนามในครั้งนี้ เนื่องจากไม่สามารถสรุปเรื่องการเปิดตลาดกับเกาหลีได้

การเจรจาในการจัดทำเขตการค้าเสรีอาเซียน- จีน, ญี่ปุ่น, สาธารณรัฐเกาหลี หรือ ASEAN+3 มีกรอบการเจรจาที่สำคัญ ดังนี้

⁴⁰ สรุปสาระสำคัญของความตกลงการค้าเสรีอาเซียน – สาธารณรัฐเกาหลี (ASEAN – Korea Free Trade Agreement: AKFTA), ข้อมูลจาก <http://www.dtn.go.th>

⁴¹ ความตกลงว่าด้วยการค้าสินค้า ได้มีการลงนามทั้งหมด 3 ครั้ง โดยครั้งแรกได้ลงนามเมื่อเดือนธันวาคม 2548 โดยเป็นการประกาศความสำเร็จในการเปิดเสรีการค้าสินค้า ครั้งที่ 2 ลงนามเมื่อเดือนพฤษภาคม 2549 เป็นการบรรลุความตกลงเรื่องรายการสินค้า ครั้งที่ 3 ลงนามในเดือนสิงหาคม 2549 เป็นการแก้ไขเอกสารเรื่องการลดภาษีต่างตอบแทน

6.1.1 การเปิดเสรีด้านการค้าสินค้า

(1) การเปิดเสรีด้านการค้าสินค้าอาเซียนและจีน

ประเทศจีนเป็นประเทศที่มีขนาดใหญ่และมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจโลก การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการพัฒนาประเทศของจีนจึงเป็นเรื่องที่ทุกประเทศให้ความสนใจ ทั้งเพื่อแสวงหาประโยชน์และเตรียมป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้น โดยในช่วงที่ผ่านมา จีนได้ดำเนินการเชื่อมโยงเศรษฐกิจของตนเข้ากับเศรษฐกิจโลกและภูมิภาคต่างๆ เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่น การเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกและการจัดทำเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน และจากการที่จีนมีการเชื่อมโยงเศรษฐกิจและเปิดเสรีทางการค้ามากขึ้นดังกล่าวย่อมทำให้จีนมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของโลกมากยิ่งขึ้นไปอีก นอกจากนี้ บทบาทและความสำคัญของอาเซียนกับจีนก็มีความคืบหน้าอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกับการพัฒนาเศรษฐกิจของจีน ความตกลงว่า “ด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจแบบทวิภาคีอาเซียน-จีน” มีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีภายในระยะเวลา 10 ปีหลังจากร่วมลงนาม รวมทั้งมีการกำหนดให้เร่งเปิดเสรีในด้านที่มีความพร้อมก่อน (Early Harvest Scheme: EHS)

- การเปิดเสรีสินค้าส่วนแรก⁴² (Early Harvest Scheme: EHS) ความตกลงว่าด้วยการลดภาษีสินค้ากลุ่มแรกภายใต้ EHS เป็นความตกลงในส่วนของสินค้าพิกัด HS01-08 และสินค้าเฉพาะ (special product) อีก 2 รายการ คือ ถ่านหินแอนทราไซต์ถ่านหินโค้ก/เขมิโค้ก ซึ่งเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2547 และภาษีจะลดลงเหลือร้อยละ 0 ภายใน 3 ปีคือในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2549 สำหรับประเทศอาเซียนเดิม 6 ประเทศและจีน ส่วนประเทศในกลุ่มอาเซียนใหม่กำหนดให้สามารถยืดหยุ่นได้ถึงปี 2553

- การเปิดเสรีสินค้าทั่วไป ได้จัดทำความตกลงว่าด้วยการค้าสินค้า (Agreement on Trade in Goods) โดยสมาชิกอาเซียนเดิม 6 ประเทศและจีนจะยกเลิกภาษีสินค้าหรือเปิดเสรีสินค้าส่วนใหญ่ภายในวันที่ 1 มกราคม 2553 แต่สำหรับประเทศสมาชิกใหม่อาเซียน CLMV จะได้รับการยืดหยุ่นให้เปิดเสรีซ้ำออกไปอีก 5 ปี

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้แต่ละประเทศได้มีเวลาในการปรับตัว ประเทศสมาชิกแต่ละประเทศสามารถมีสินค้าที่ต้องการความคุ้มครองหรือการปรับตัวนานกว่าสินค้าปกติได้ ดังนั้นสินค้าที่มีการเจรจาจึงสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มคือ สินค้าปกติ (normal track) และสินค้าอ่อนไหว (sensitive track)

⁴² ข้อมูลจาก <http://www.thaifta.com> (อาเซียน-จีน).

1. สินค้าปกติจะมีการลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ในปี พ.ศ.2553 ยกเว้นสินค้าไม่เกิน 150 รายการสามารถยกเลิกภาษีไม่เกินปี พ.ศ.2555

2. สินค้าอ่อนไหว กำหนดรายการสินค้าได้ไม่เกิน 400 รายการและมูลค่าไม่เกินร้อยละ 10 ของมูลค่าการนำเข้าทั้งหมด ทั้งนี้สามารถมีสินค้าอ่อนไหวสูงได้ไม่เกิน 100 รายการ (ไทยได้เลือกสินค้าอ่อนไหวและสินค้าอ่อนไหวสูงจำนวน 351 รายการ) โดยสินค้าอ่อนไหวจะสามารถคงภาษีไว้ได้จนถึงปี พ.ศ.2555 และลดภาษีลงเหลือร้อยละ 20 จากนั้นต้องลดภาษีให้เหลือร้อยละ 0-5 ภายในปี 2561 ขณะที่สินค้าอ่อนไหวสูงสามารถคงภาษีไว้ได้ และลดภาษีลงมาเหลือไม่เกินร้อยละ 50 ในปี พ.ศ.2558

(2) การเปิดเสรีด้านการค้าสินค้าอาเซียนและญี่ปุ่น

การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างอาเซียนและจีนได้ทำให้ญี่ปุ่นหันมาร่วมมือในการเจรจาการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจกับอาเซียน เนื่องจากอาเซียนเป็นตลาดที่ใหญ่ อีกทั้งการค้าระหว่างมีแนวโน้มที่สูงขึ้นเรื่อยๆ โดยการเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีอาเซียน – ญี่ปุ่น (ASEAN-Japan Comprehensive Economic Partnership-AJCEP) มีความคืบหน้าเป็นอย่างมาก ซึ่งความตกลง AJCEP มีผลบังคับใช้แล้วกับประเทศญี่ปุ่น สิงคโปร์ เวียดนาม ลาว พม่า เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2551 บรูไน เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2552 และมาเลเซียเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2552 สำหรับประเทศไทย ความตกลงมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2552⁴³ กรอบการเปิดเสรีการค้าสินค้าอาเซียนและญี่ปุ่น มีดังนี้⁴⁴

- สินค้าลดภาษีปกติ (normal track)

จะต้องลดภาษีเป็นร้อยละ 0 ภายใน 10 ปี สำหรับ ญี่ปุ่น มีรายการสินค้าประมาณร้อยละ 93 ของมูลค่าการนำเข้าจากอาเซียน และร้อยละ 92 ของจำนวนรายการสินค้าทั้งหมดและอาเซียนเดิม 6 ประเทศ และเวียดนาม มีรายการสินค้าประมาณร้อยละ 90 ของรายการสินค้าทั้งหมดหรือมูลค่าการนำเข้าจากญี่ปุ่น สำหรับกลุ่มประเทศ CLM มีรายการสินค้าประมาณร้อยละ 85 ของจำนวนรายการสินค้าทั้งหมดหรือมูลค่าการนำเข้าจากญี่ปุ่นของแต่ละประเทศ

⁴³ ข้อมูลจาก <http://www.thaifta.com> (อาเซียน ญี่ปุ่น).

⁴⁴ สรุปลสาระสำคัญของความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจอาเซียน-ญี่ปุ่น), ข้อมูลจาก <http://www.dtn.go.th>

- สินค้าอ่อนไหว (sensitive list)

กำหนดให้ลดภาษีลงเหลือร้อยละ 0-5 ใน 10 ปี จำนวนไม่เกินร้อยละ 3.8 ของมูลค่าการนำเข้าสำหรับญี่ปุ่น และมูลค่าการนำเข้าหรือจำนวนรายการสินค้าทั้งหมดสำหรับอาเซียนเดิม 6 ประเทศ ส่วนเวียดนามจำนวนไม่เกินร้อยละ 4 ของมูลค่าการนำเข้าหรือจำนวนรายการสินค้าทั้งหมด ประเทศ CLM จำนวนไม่เกินร้อยละ 8 ของมูลค่าการนำเข้าหรือจำนวนรายการสินค้าทั้งหมด

- สินค้าอ่อนไหวสูง (highly sensitive list)

ซึ่งเป็นกลุ่มสินค้าที่ต้องได้รับความคุ้มครองสูงต่อไปจึงกำหนดให้ลดภาษีเหลือไม่เกินร้อยละ 50 ภายใน 10 ปี 15 ปี และ 18 ปี สำหรับญี่ปุ่นและอาเซียนเดิม 6 ประเทศ เวียดนาม และ CLM ตามลำดับ

- สินค้ายกเว้น (exclusion list)

หมายถึงกลุ่มของสินค้าที่จะไม่นำมาลด/ยกเลิกภาษี กำหนดให้ญี่ปุ่นมีรายการสินค้าในกลุ่มนี้ไม่เกินร้อยละ 1 ของมูลค่าการนำเข้า แต่ไม่ได้ระบุสัดส่วนสินค้าในกลุ่มนี้สำหรับอาเซียนเดิม 6 ประเทศ และสำหรับประเทศ CLMV กำหนดให้มีรายการสินค้าในกลุ่มนี้ไม่เกินร้อยละ 3 ของมูลค่าการนำเข้าหรือจำนวนรายการสินค้าทั้งหมด

(3) การเปิดเสรีด้านการค้าสินค้าอาเซียนและสาธารณรัฐเกาหลี

เกาหลีมีความสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุนที่ดีต่ออาเซียน เกาหลีเป็นประเทศคู่ค้าสำคัญ 1 ใน 10 อันดับแรกทั้งด้านการส่งออกและเป็นแหล่งการนำเข้าที่สำคัญ โดยได้มีการจัดการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนและเกาหลี ตั้งแต่ปี 2004 เป็นต้นมา การเจรจาการค้าเขตการค้าเสรีอาเซียน – เกาหลี ได้มีความคืบหน้าไปมาก

ความตกลงว่าด้วยการค้าสินค้า (Agreement on in Good: TIG) ได้มีการลงนามในการประชุมสุดยอดอาเซียน – เกาหลี ครั้งที่ 9 ในเดือนธันวาคม 2548 โดยได้มีการลงนามทั้งหมด 3 ครั้ง โดยครั้งแรกได้ลงนามเมื่อเดือนธันวาคม 2548 โดยเป็นการประกาศความสำเร็จในการเปิดเสรีการค้าสินค้า ครั้งที่ 2 ลงนามเมื่อเดือนพฤษภาคม 2549 เป็นการบรรลุความตกลงเรื่องรายการสินค้า ครั้งที่ 3 ลงนามในเดือนสิงหาคม 2549 เป็นการแก้ไขเอกสารเรื่องการลดภาษีต่างตอบแทนล่าสุดความตกลงว่าด้วยการค้าสินค้า⁴⁵ เกาหลีได้ทำหนังสือทางการทูตแจ้งว่าได้เสร็จสิ้นการ

⁴⁵ ประเทศไทยไม่ได้ลงนามในครั้งนี เนื่องจากไม่สามารถสรุปเรื่องการเปิดตลาดกับเกาหลีได้

ดำเนินการภายในแล้ว โดยคาดว่าความตกลงว่าด้วยการค้าสินค้าจะเริ่มมีผลบังคับใช้ประมาณเดือนตุลาคม 2552 พันธกรณีในการเปิดเสรีการค้าสินค้า⁴⁶ ได้กำหนดสินค้าที่จะได้รับการลด/ยกเลิกเป็น 2 รูปแบบ คือ

- สินค้าลดภาษีปกติ (normal track) ได้แบ่งระดับการลดภาษีตามระดับความพร้อมของประเทศ ดังนี้

เกาหลีจะลดภาษีของสินค้าน้อยละ 90 หรือมากกว่าของรายการสินค้าและมูลค่าการนำเข้าจากอาเซียนทั้งหมดในปี 2547 เหลือน้อยละ 0 ไม่ช้ากว่าวันที่ 1 มกราคม 2553

ประเทศอาเซียน 5 ประเทศ (บรูไน ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย) ต้องลดภาษีของสินค้าน้อยละ 90 หรือมากกว่าของรายการสินค้าและมูลค่าการนำเข้าจากเกาหลีในปี 2547 เหลือน้อยละ 0 ไม่ช้ากว่าวันที่ 1 มกราคม 2553 โดยมีสินค้าจำนวนร้อยละ 5 ของรายการสินค้าในกลุ่มนี้ลดภาษีลงเหลือน้อยละ 0 ไม่ช้ากว่าวันที่ 1 มกราคม 2555

ประเทศไทย ต้องลดภาษีของสินค้าน้อยละ 90 หรือมากกว่าของรายการสินค้าและมูลค่าการนำเข้าจากเกาหลีในปี 2547 เหลือน้อยละ 0 ไม่ช้ากว่าวันที่ 1 มกราคม 2555 เช่นเดียวกับประเทศอาเซียนเดิม 5 ประเทศ และได้รับการยืดหยุ่นให้ลดภาษีช้ากว่าจำนวน 128 รายการ ภายใน 1 เมษายน 2559 และไม่ช้ากว่าวันที่ 1 มกราคม 2560

ประเทศเวียดนาม ต้องลดภาษีของสินค้าน้อยละ 90 หรือมากกว่าของรายการสินค้าและมากกว่าร้อยละ 75 ของมูลค่าการนำเข้าจากเกาหลีในปี 2547 เหลือน้อยละ 0 ไม่ช้ากว่าวันที่ 1 มกราคม 2559 โดยมีสินค้าจำนวนร้อยละ 5 ของรายการสินค้าในกลุ่มนี้ลดภาษีลงเหลือน้อยละ 0 ไม่ช้ากว่าวันที่ 1 มกราคม 2560

ประเทศกัมพูชา พม่า และลาว ต้องลดภาษีของสินค้าน้อยละ 90 หรือมากกว่าของรายการสินค้าและมูลค่าการนำเข้าจากเกาหลีในปี 2547 เหลือน้อยละ 0 ไม่ช้ากว่าวันที่ 1 มกราคม 2561 โดยให้มีสินค้าจำนวนร้อยละ 5 ของรายการสินค้าในกลุ่มนี้ลดภาษีลงเหลือน้อยละ 0 ไม่ช้ากว่าวันที่ 1 มกราคม 2563

- สินค้าอ่อนไหว (sensitive list)

สำหรับอาเซียนเดิม 6 ประเทศ และเกาหลี จะมีจำนวนไม่เกินร้อยละ 10 ของจำนวนรายการสินค้าและมูลค่าการนำเข้าจากอาเซียนและเกาหลี โดยเวียดนามจะมีจำนวนไม่เกินร้อยละ

⁴⁶ ข้อมูลจาก <http://www.thaifta.com> (อาเซียน สาธารณรัฐเกาหลี).

10 ของจำนวนรายการสินค้าและไม่เกินจำนวนร้อยละ 25 ของมูลค่าการนำเข้าจากเกาหลีใต้ และประเทศกัมพูชา ลาว พม่า จะมีจำนวนไม่เกินร้อยละ 10 ของจำนวนรายการสินค้า แบ่งเป็น

(1) สินค้าอ่อนไหว (sensitive list): เกาหลีจะต้องลดภาษีลงเหลือ ร้อยละ 0-5 ไม่ช้ากว่าวันที่ 1 มกราคม 2559 โดยเวียดนามต้องลดภาษีไม่ช้ากว่าวันที่ 1 มกราคม 2564 และประเทศกัมพูชา พม่า และลาว จะต้องลดภาษีลงไม่ช้ากว่าวันที่ 1 มกราคม 2567

(2) สินค้าอ่อนไหวสูง (highly sensitive List): เกาหลีและอาเซียน 5 ประเทศ จะมีสินค้ากลุ่มนี้ไม่เกินร้อยละ 3 ของจำนวนรายการสินค้าทั้งหมดและมูลค่าการนำเข้าจากอาเซียน และเกาหลี โดยไทยจะมีได้ไม่เกินร้อยละ 3 ของจำนวนรายการสินค้าและไม่เกินร้อยละ 4 ของมูลค่าการนำเข้าจากเกาหลี ประเทศกัมพูชา ลาว พม่า เวียดนาม จะมีได้ไม่เกินร้อยละ 3 ของจำนวนรายการสินค้า

การปฏิบัติตามความตกลงว่าด้วยการค้าสินค้า พม่าและฟิลิปปินส์ได้เริ่มบังคับใช้แล้วตั้งแต่วันที่ 23 พฤศจิกายน 2550 และวันที่ 1 มกราคม 2551 ตามลำดับ ส่งผลให้ประเทศภาคี 7 ประเทศ (เกาหลี ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ เวียดนาม พม่า และอินโดนีเซีย) ลดภาษีระหว่างกันแล้ว

6.1.2 การเปิดเสรีด้านการค้าบริการ

(1) การเปิดเสรีด้านการค้าบริการอาเซียนและจีน

ในการเจรจาเปิดเสรีด้านการค้าบริการอาเซียนและจีน ได้มีความคืบหน้าไปมาก โดยผู้นำอาเซียนและจีนได้ลงนามความตกลงฯ พร้อมข้อผูกพันการเปิดตลาดกลุ่มที่ 1 ไปแล้วเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2550 และขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างการเจรจาจัดทำข้อผูกพันการเปิดตลาดกลุ่มที่ 2 โดยในการเจรจารอบสองนี้ อาเซียนและจีนตกลงจะให้ประเทศสมาชิกอาเซียนจัดส่ง revised offer ให้กับสำนักเลขาธิการอาเซียน เพื่อแลกเปลี่ยนกับ offer ของจีน ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะเร่งเจรจาให้แล้วเสร็จต่อไป

(2) การเปิดเสรีด้านการค้าบริการอาเซียนและญี่ปุ่น

ภายใต้บทว่าด้วยการค้าบริการยังไม่มี การเปิดเสรีในด้านดังกล่าว แต่ได้มีการระบุให้จัดตั้งคณะอนุกรรมการการค้าบริการภายใน 1 ปี นับจากวันที่ความตกลงมีผลใช้บังคับเพื่อหารือและเจรจาข้อบทว่าด้วยการค้าบริการต่อไป

(3) การเปิดเสรีด้านการค้าบริการอาเซียนและสาธารณรัฐเกาหลี

ในการเปิดเสรีด้านการค้าบริการ มีกรอบการเจรจาที่สอดคล้องกับหลักการขององค์การการค้าโลก (GATS) ซึ่งได้มีการลงนามในความตกลงว่าด้วยการค้าบริการแล้ว เมื่อวันที่

27 กุมภาพันธ์ 2552 โดยความตกลงว่าด้วยการค้าบริการจะมีผลใช้บังคับสมาชิกอาเซียน ตั้งแต่ วันที่ 1 มิถุนายน 2552 เกาหลีได้เสนอผูกพันการเปิดตลาดในระดับที่สูงกว่าข้อผูกพันรอบอุรุกวัย ทั้งในรายการที่ได้เสนอเปิดตลาดในการเจรจาภายใต้ WTO รอบใหม่ (revised offer) และที่เพิ่มเติมมากขึ้นในบางกิจกรรม ทำให้อาเซียนมีโอกาสใช้ประโยชน์จากข้อผูกพันการเปิดตลาด เหล่านี้ก่อนสมาชิก WTO รวม 43 สาขา อาทิ บริการด้านกฎหมาย ก่อสร้าง บริการด้านบันเทิง เป็นต้น

นอกจากนี้ในข้อบทการเปิดเสรีด้านบริการยังมีส่วนแนบท้ายว่าด้วยการบริการด้านการเงิน (Prudential Measure Exchange Rate and Financial Stability) ซึ่งเป็นการยอมรับสิทธิของประเทศภาคีในการใช้มาตรการเพื่อรักษาเสถียรภาพทางอัตราแลกเปลี่ยนและภาคการเงิน

6.1.3 การเปิดเสรีด้านการค้าการลงทุน

(1) การเปิดเสรีด้านการค้าการลงทุนอาเซียนและจีน

กรอบความร่วมมือเศรษฐกิจอาเซียน – จีน ได้กำหนดให้ภาคีเริ่มเจรจาการจัดทำ ความตกลงด้านการลงทุนตั้งแต่ปี 2546 โดยอาเซียนและจีนได้บรรลุในความตกลงด้านการลงทุน แล้ว ซึ่งที่ประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนและจีนได้ร่วมลงนาม “ความตกลงว่าด้วยการลงทุน อาเซียน – จีน” (ASEAN-China Investment Agreement) เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2552 โดย จะเริ่มมีผลตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2553 ซึ่งการลงทุนในครั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงจาก การขยายการค้าและการลงทุนระหว่างกัน รวมถึงการสร้างเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจกับจีน อย่างต่อเนื่อง โดยความตกลงการลงทุนอาเซียน-จีน มีสาระสำคัญ คือ ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกด้านการลงทุน การให้ความคุ้มครองแก่นักลงทุนของภาคีและเงินลงทุนโดยครอบคลุมทั้ง การลงทุนทางตรงและการลงทุนในหลักทรัพย์ และการปฏิบัติที่เป็นธรรมและเท่าเทียมกัน การชดเชยในกรณีเกิดเหตุการณ์ไม่สงบ การชดเชยในกรณีที่มีการเวนคืน การระงับข้อพิพาทระหว่าง นักลงทุนกับรัฐ เป็นต้น รวมไปถึงประเด็นที่ไทยผลักดันให้รัฐสามารถดำเนินมาตรการเพื่อปกป้อง เสถียรภาพทางการเงินและอัตราแลกเปลี่ยนได้ ทั้งนี้อาเซียนและจีน ต่างตกลงจะให้การสนับสนุน การลงทุนทางตรง(FDI) ของคู่ภาคี ตลอดจนให้การส่งเสริมคุ้มครองการลงทุน ทั้งการปฏิบัติต่อนัก ลงทุนทั้ง 2 ฝ่ายอย่างเป็นธรรม การชดเชยให้แก่ักลงทุนในกรณีที่มีการเวนคืน และการระงับข้อ พิพาทระหว่างนักลงทุนของคู่ภาคีกับรัฐ อันจะนำไปสู่การไหลเข้าของเงินทุนใหม่ และการนำผล กำไรกลับมาลงทุนในรูปแบบที่ยั่งยืนสอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียน (AEC) การลงนามในสัญญาครั้งนี้จะช่วยขยายการลงทุนในภูมิภาคอาเซียนให้มากขึ้น มี เงินทุนหมุนเวียนใหม่ๆ เข้ามา และช่วยสร้างศักยภาพของอาเซียนให้ภูมิภาคอื่นถึงความแข็งแกร่ง

ช่วยดึงดูดให้นักลงทุนจากจีนเข้ามาลงทุนในกลุ่มอุตสาหกรรมอาหาร และอุตสาหกรรมหนักในอาเซียนเพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้นักลงทุนของไทยที่จะไปลงทุนในจีนได้มากขึ้นเช่นกัน โดยแนวโน้มที่ไทยจะเข้าไปลงทุนในจีน คือ อุตสาหกรรมอาหาร และอุตสาหกรรมเกษตร

โดยความตกลงการลงทุนอาเซียน-จีน มีสาระสำคัญ คือ ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกด้านการลงทุน การให้ความคุ้มครองแก่นักลงทุนของภาคีและเงินลงทุนโดยครอบคลุมทั้งการลงทุนทางตรงและการลงทุนในหลักทรัพย์ และการปฏิบัติที่เป็นธรรมและเท่าเทียมกัน การชดเชยในกรณีเกิดเหตุการณ์ไม่สงบ การชดเชยในกรณีที่มีการเวนคืน การระงับข้อพิพาทระหว่างนักลงทุนกับรัฐ เป็นต้น รวมไปถึงประเด็นที่ไทยผลักดันให้รัฐสามารถดำเนินมาตรการเพื่อปกป้องเสถียรภาพทางการเงินและอัตราแลกเปลี่ยนได้

(2) การเปิดเสรีด้านการค้าการลงทุนอาเซียนและญี่ปุ่น

การเปิดเสรีด้านการค้าการลงทุน ยังอยู่ในขั้นตอนการเจรจาเช่นเดียวกับการเปิดเสรีด้านการค้าบริการ แต่ได้มีการระบุให้จัดตั้งคณะกรรมการการค้าการลงทุนภายใน 1 ปี นับจากวันที่ความตกลงมีผลใช้บังคับเพื่อหารือและเจรจาข้อบัพทว่าด้วยการค้าการลงทุนต่อไป

(3) การเปิดเสรีด้านการค้าการลงทุนอาเซียนและสาธารณรัฐเกาหลี

สำหรับความตกลงว่าด้วยการเปิดเสรีด้านการลงทุนขณะนี้อยู่ในระหว่างการเจรจา ซึ่งความตกลงนี้มีสาระสำคัญในการเปิดเสรีการลงทุน การส่งเสริมการลงทุน และการคุ้มครองการลงทุนระหว่างอาเซียนและเกาหลี แต่การเจรจาประสบความสำเร็จยากในการกำหนดทำที่ร่วมกัน จึงไม่สามารถหาข้อสรุปได้ โดยทั้งสองฝ่ายพยายามจะบรรลุข้อตกลงระหว่างกันภายในปี 2551 ล่าสุดในการประชุมระหว่างวันที่ 30 มีนาคม 2552 ณ กรุงเทพฯ ประเทศไทย สามารถบรรลุข้อตกลงระหว่างกันได้แล้ว โดยเกาหลียอมผ่อนปรนทำที่และเจรจาบนพื้นฐานความตกลงที่อาเซียนได้ทำไปก่อนหน้านี้ ได้แก่ ความตกลงว่าด้วยการลงทุนอาเซียน (ACIA) และข้อบัพทการลงทุนภายใต้ความตกลงเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนออสเตรเลีย - นิวซีแลนด์ (AANZFTA) รวมทั้งยอมรับที่จะจัดทำแผนงาน (work programme) ซึ่งระบุเนื้อหาที่ทั้งสองฝ่ายเห็นควรให้มีการหารืออีกครั้งภายใน 5 ปี หลังจากความตกลงมีผลบังคับใช้⁴⁷

⁴⁷ ข้อมูลจาก <http://www.thaifita.com> (อาเซียน สาธารณรัฐเกาหลี).

6.2 การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียนบวกหก (ASEAN+6)

แม้อาเซียนจะก่อตั้งเมื่อปี 2510 หรือกว่า 40 ปีมาแล้ว แต่ก็ยังไม่มีควมก้าวหน้าในด้านความสัมพันธ์มากนัก เมื่อเทียบกับสหภาพยุโรป (EU) ที่ก้าวหน้าไปไกลมากกว่า อย่างไรก็ตาม คาดว่าในที่สุดแล้ว อาเซียนจะมีความก้าวหน้าในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างกันเทียบเท่ากับสหภาพยุโรปในปี 2563 ซึ่งเป็นปีแห่งเป้าหมายการรวมประชาคมอาเซียนเป็นหนึ่งเดียว นับแต่เริ่มสานสัมพันธ์และความร่วมมือแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กรอบอาเซียน+3 ระหว่างอาเซียนกับจีน ญี่ปุ่น เกาหลี ความร่วมมือดังกล่าวมีพัฒนาการก้าวหน้าเป็นลำดับครอบคลุมเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งต่อไปในอนาคตกลุ่มประเทศภาคีได้มีเจตนารมณ์ร่วมกันในการประสานความร่วมมือรวมถึงแผนการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เดิมเป็นข้อริเริ่มในกรอบอาเซียน+3 โดยจะเป็นวิวัฒนาการจากการจัดทำเขตการค้าเสรีอาเซียน+3 ไปสู่การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยอาเซียนเห็นว่า ควรเปิดกว้างให้ประเทศนอกกลุ่มอาเซียน+3 เข้าร่วมด้วย โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ 3 ประการสำหรับการเข้าร่วม ได้แก่

- (1) การเป็นคู่เจรจาเต็มตัวของอาเซียน
- (2) การมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับอาเซียน และ
- (3) การภาคยานุวัติ (Treaty of Amity and Cooperation: TAC)

ปัจจุบันมีประเทศที่เข้าร่วมจำนวน 16 ประเทศ ได้แก่ อาเซียน 10 ประเทศ และประเทศจีน ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์

เกี่ยวกับโอกาสความเป็นไปได้ในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รองศาสตราจารย์สมภพ มานะรังสรรค์ ผู้อำนวยการศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ข้อสังเกตว่า “อาเซียนควรทำหน้าที่เป็นคนกลางของกลุ่ม แต่ปัจจุบันคลื่นการเจรจาการค้าเสรีที่ถาโถมเข้าสู่ภูมิภาคจากทุกด้านไม่ว่าจากมหาอำนาจใหญ่หรือรอง หลังกลไกหลักขององค์การการค้าโลก (WTO) ล่มไป ความท้าทายประการสำคัญคือ อาเซียนจะดำรงสถานภาพเป็นแกนของกลุ่มได้เพียงใดเมื่อมีการดึงประเทศเข้ามาร่วมเจรจาในกลุ่มมากขึ้น เช่น การที่ญี่ปุ่นหนุนการจัดตั้งอาเซียน+6”⁴⁸

⁴⁸ 10 อาเซียน+3 โอกาสก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. (2 ตุลาคม 2549). สฐานเศรษฐกิจออนไลน์. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2551, จาก <http://www.thannews.th.com>

โดยพื้นฐานอาเซียนเป็นภูมิภาคที่ยังเติบโตได้อีกมาก จากสภาพภูมิศาสตร์ที่ใกล้ชิดกับประเทศเศรษฐกิจใหม่ที่กำลังก้าวเข้ามามีความสำคัญมากของโลก ได้แก่ จีนและอินเดีย อีกทั้งอาเซียนยังเป็นฐานเศรษฐกิจที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว แต่อาเซียนก็ยังมีจุดอ่อนที่ต้องฝ่าฟัน เช่น การขาดความมั่นคงด้านการเติบโต เนื่องด้วยเอเชียตะวันออกเฉียงมีศักยภาพในการพัฒนาไม่เพียงพอจนกว่ามหาอำนาจใดๆ ในโลก จากขนาดเศรษฐกิจ 1 ใน 3 ของโลก เงินทุนสำรองเกินกว่าครึ่งหนึ่งของโลกและประชากรซึ่งมากถึงครึ่งหนึ่งของโลก การจัดทำความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างอาเซียนและประเทศพันธมิตร 6 ประเทศ ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และอินเดีย หากข้อตกลงระหว่าง 16 ประเทศเกิดขึ้นจริงภายในปี 2560 จะเอื้อประโยชน์แก่ประเทศสมาชิกในข้อตกลงเป็นอย่างมาก ทำให้มีการค้าการลงทุนเกิดระหว่างกันมากขึ้น เกิดการหมุนเวียนสินค้าและการลงทุน และจะทำให้เป็นกลุ่มเศรษฐกิจที่มีอำนาจมากอีกกลุ่มหนึ่งของโลก แต่อย่างไรก็ตามเอเชียตะวันออกเฉียงมีอุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้การรวมกลุ่มในการจัดตั้งประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียงเป็นไปอย่างช้า คือ ความขัดแย้งทางการเมือง ระดับการพัฒนาเศรษฐกิจที่ต่างกันมาก และห่วงเกรงว่าการรวมตัวกันดังกล่าวจะกระทบความสัมพันธ์กับคู่ธุรกิจในตลาดโลก เช่น สหรัฐอเมริกา ทำให้ไม่กล้าตัดสินใจ นอกจากนี้อาเซียนยังคิดถึงเรื่อง “อัตรา” กล่าวคือ อาเซียนยังคงยึดมั่นกับสิ่งที่เกิดในอดีตมาโดยตลอด นายกรัฐมนตรี จงกิงฉาอว ผู้แทนจากหนังสือพิมพ์เดอะเนชั่นให้ความเห็นว่า “ประเทศภูมิภาคเอเชียไม่สามารถปรองดองกันอย่างสนิทใจ เพราะต่างใช้อดีตและประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือเพิ่มความรังเกียจเดียดฉันท์ระหว่างกัน”⁴⁹

ในการเจรจาจัดทำเขตการค้าเสรีของอาเซียนกับกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงนี้ ขอกกล่าวถึงเฉพาะประเทศ อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ เท่านั้น เนื่องจากในส่วนของประเทศจีน ญี่ปุ่น และเกาหลี ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องการทำความตกลงอาเซียนบวกสาม (ASEAN+3) โดยแยกพิจารณาเป็น 3 ประเด็น คือ การเปิดเสรีด้านการค้าสินค้า การเปิดเสรีด้านการค้าบริการ และการเปิดเสรีด้านการลงทุน ดังนี้

6.2.1 การเปิดเสรีด้านการค้าสินค้า

(1) การเปิดเสรีด้านการค้าสินค้านระหว่างอาเซียน – อินเดีย

ผู้นำอาเซียนและอินเดียลงนามในกรอบความตกลงว่าด้วยการจัดทำกรอบเจรจาจัดทำเขตการค้าเสรีอาเซียน – อินเดีย “Framework for Agreement on Comprehensive Economic Cooperation between ASEAN and India” เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2546 ณ เกาะบาห์ลี ประเทศ

⁴⁹ เฟิงอ้าง.

อินโดนีเซีย มีกรอบการเจรจาครอบคลุมในเรื่องการค้าสินค้า การค้าบริการ การลงทุน ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ กลไกการระงับข้อพิพาท โดยให้ความยืดหยุ่นแก่ CLMV โดยได้มีการจัดตั้ง ASEAN Trade Negotiation Group (TNG) เป็นเวทีประชุมหารือระหว่างสมาชิกอาเซียน และจัดตั้งคณะเจรจาอาเซียน อินเดีย (ASEAN India Trade Negotiating Committee: TNC) เป็นเวทีหารือระหว่างอาเซียน อินเดีย โดยมีมาเลเซียเป็นประธานฝ่ายอาเซียน

การเปิดเสรีการค้าสินค้า ได้ตั้งเป้าหมายลดภาษีสินค้าส่วนใหญ่เป็นร้อยละ 0 ภายในปี 2554 และเข้าสู่ศตวรรษในปี 2558 โดยตั้งเป้าเริ่มลดภาษีในเดือนมกราคม 2551 ซึ่งอยู่ระหว่างเจรจาวิธีการลดภาษี โดยจะแบ่งสินค้าเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ดังนี้⁵⁰

- สินค้าลดภาษีปกติ (normal Track) โดยมีจำนวนสินค้าอยู่ระหว่างร้อยละ 80 – 83 ของพิกัดศุลกากร โดยตั้งเป้าลดภาษีเป็นร้อยละ 0 ภายในปี 2554 และอย่างช้าปี 2558 สำหรับอาเซียน 5 ประเทศและอินเดีย และร้อยละ 0 ภายในปี 2559 สำหรับกลุ่มประเทศ CLMV

- สินค้าอ่อนไหว (sensitive List) โดยมีจำนวนสินค้าอยู่ร้อยละ 10 ของพิกัดฯ โดยตั้งเป้า ลดเป็นร้อยละ 0-5 ภายในปี 2561 สำหรับอาเซียน 5 ประเทศและอินเดีย

- สินค้าพิเศษ (special products) อินเดียจะลดภาษีของน้ำมันปาล์มดิบและสกัดชา กาแฟ และพริกไทย ให้เป็นร้อยละ 50-60 ภายในปี 2561

- สินค้ายกเว้น (exclusion list) หมายถึง สินค้าที่ไม่นำมาลดภาษีมีจำนวนไม่เกิน 489 รายการ และต่างตอบแทนมูลค่าการค้าที่ได้รับผลกระทบ

(2) การเปิดเสรีด้านการค้าสินค้าระหว่างอาเซียน – ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์

อาเซียนได้เจรจาจัดทำเขตการค้าเสรีกับออสเตรเลีย – นิวซีแลนด์ โดยผู้นำอาเซียน ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ได้ลงนามใน “แถลงการณ์ร่วมตกลงให้เริ่มจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างอาเซียน ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์” (Agreement Establishing the ASEAN-Australia-New Zealand Free Trade Area: AANZFTA) เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2547 ณ กรุงเวียงจันทน์ ประเทศลาว โดยมีกรอบการเจรจาครอบคลุมในเรื่องการค้าสินค้า กว้างว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้า การค้าบริการ การลงทุน ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และประเด็นกฎหมายและสถาบัน โดยเริ่มเจรจามาตั้งแต่ต้นปี 2548 และสามารถบรรลุผลการเจรจาได้เมื่อเดือนสิงหาคมปี 2552 ที่ผ่านมา ความตกลงจะเสร็จสมบูรณ์ เมื่อตกลงกันได้ในทุกเรื่อง โดยได้ตั้งเป้าหมายว่าความตกลงฉบับนี้จะมีผลใช้บังคับในวันที่ 1 กรกฎาคม 2553 โดยมีแนวทางในการเจรจาเป็นแบบ “single

⁵⁰ ข้อมูลจาก <http://www.thaifita.com> (อาเซียน-อินเดีย).

undertaking” คือ มีการเจรจาทุกหัวข้อไปพร้อมๆ กัน และตกลงยอมรับผลการเจรจาทั้งหมดในคราวเดียว โดยมีเป้าหมายให้มีการเจรจาในสาระสำคัญแล้วเสร็จภายในเดือนพฤษภาคม 2551 เพื่อให้สามารถลงนามความตกลงได้ในการประชุม AEM CER Consultations ในเดือนสิงหาคม 2551

การเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ ได้มีการเจรจาครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 24-25 สิงหาคม 2551 ณ ประเทศสิงคโปร์ ขณะนี้ การเจรจาได้ข้อสรุปความตกลง FTA ในภาพรวมระหว่างกันแล้ว ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านการค้าสินค้า การค้าบริการ และการลงทุน

ในการเปิดเสรีด้านการค้าสินค้า อาเซียน ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ขณะนี้ได้มีการเจรจาในการลดภาษีสินค้าใน Normal Track สำหรับอาเซียน 6 จะลดเป็นศูนย์ในปี 2556 แต่ยืดหยุ่นสำหรับสินค้าบางรายการเป็นศูนย์ถึงปี 2558 โดยแบ่งสินค้าออกเป็น กลุ่มสินค้าปกติ และกลุ่มสินค้าอ่อนไหวในสัดส่วน 90:10 และใช้ MFN Applied Rates ณ วันที่ 1 มกราคม 2548 เป็นอัตราภาษีฐาน ข้อผูกพันภายใต้มาตรา 1 ของบทการค้าสินค้า (การลด/เลิกภาษี) ไม่ได้ ห้ามไม่ให้ประเทศภาคีใช้มาตรการที่อยู่บนพื้นฐานของกฎระเบียบ ภายในประเทศที่สอดคล้องกับอนุสัญญาบาเซล หรือความตกลงระหว่างประเทศอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ออสเตรเลียได้ยื่นข้อเสนอ “Zero-for-Zero” คือ ให้ทั้งสองฝ่ายลดภาษีเป็นศูนย์ ณ วันที่ความตกลงมีผลใช้บังคับ สำหรับสินค้ารองทำทุกรายการและสินค้านานยนต์บางรายการโดยการลด และ/หรือ การยกเลิกอากรศุลกากรประเทศภาคีแต่ละฝ่ายจะต้องลด และ/หรือยกเลิกอากรศุลกากรอย่างก้าวหน้าเป็นลำดับ ให้แก่สินค้าที่ได้ถึงกำเนิดของประเทศภาคีอื่นๆ ตามตารางข้อผูกพันภาษีศุลกากรของตน (ตารางข้อผูกพันภาษีศุลกากร)⁵¹

⁵¹ รายละเอียดโปรดดูในภาคผนวก 1 (ตารางข้อผูกพันภาษีศุลกากร) ความตกลงเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์, ข้อมูลจาก <http://www.aseansec.org>

6.2.2 การเปิดเสรีด้านการค้าบริการ

(1) การเปิดเสรีด้านการค้าบริการระหว่างอาเซียน – อินเดีย ขณะนี้ยังไม่ได้เริ่มต้นการเจรจา โดยรอให้เสร็จสิ้นการเจรจาภายหลังข้อตกลงการค้าสินค้า โดยให้มีการเปิดเสรีการค้าบริการทุกรายสาขา

(2) การเปิดเสรีด้านการค้าบริการระหว่างอาเซียน – ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ขณะนี้สามารถสรุปผลการเจรจาได้แล้ว โดยมีสาระสำคัญในการเปิดตลาดด้านบริการ และการให้การปฏิบัติต่อผู้ให้บริการอย่างเท่าเทียม โปร่งใส และไม่ลำเอียง ซึ่งรวมถึงข้อบพเฉพาะด้านการเคลื่อนย้ายบุคคลธรรมดา บริการโทรคมนาคม บริการการเงิน และพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนเรื่องกฎแหล่งกำเนิดสินค้า ประเด็นกฎหมาย ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และทรัพย์สินทางปัญญา อีกด้วย

6.2.3 การเปิดเสรีด้านการลงทุน

(1) การเปิดเสรีด้านการค้าบริการระหว่างอาเซียน – อินเดีย

อาเซียนได้แต่งตั้งฟิลิปปินส์เป็นประธานคณะทำงาน ขณะนี้ยังไม่ได้เริ่มต้นการเจรจาในการเปิดเสรีด้านการค้าการลงทุนระหว่างอาเซียน – อินเดีย โดยรอให้เสร็จสิ้นการเจรจาภายหลังข้อตกลงการค้าสินค้า โดยให้มีการเปิดเสรีการค้าบริการทุกรายสาขา

(2) การเปิดเสรีด้านการค้าบริการระหว่างอาเซียน – ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ สามารถสรุปผลการเจรจาได้แล้วทุกประเด็น สาระสำคัญประกอบด้วยเรื่องการค้าการลงทุน และการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน ความตกลงด้านการลงทุนสร้างความมั่นใจแก่นักลงทุนที่จะเข้ามาลงทุนในอาเซียน/นักลงทุนอาเซียนที่จะไปลงทุนในประเทศอื่น ช่วยดึงดูดและส่งเสริมการลงทุนระหว่างภูมิภาคอาเซียนกับออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ นอกจากนี้ ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ได้ยอมถอนเรื่อง “ratchet mechanism” ซึ่งเป็นกลไกการผูกพันเปิดเสรีเพิ่มขึ้น คือเมื่อมีการผ่อนปรนหรือยกเลิกการใช้มาตรการจำกัดการลงทุนใดๆ จะไม่มีการนำมาตราการจำกัดการลงทุนที่ผ่อนปรนหรือยกเลิกไปนั้นกลับมาใช้อีก ทำให้ไทยและสมาชิกอาเซียนหลายประเทศคลายความกังวลในเรื่องการค้าการลงทุนไปได้บ้าง อย่างไรก็ตาม ไทยจะต้องพิจารณาว่า จะสามารถยอมรับ “Wellington Approach” ซึ่งเป็นแนวทางการเปิดเสรีการลงทุนที่ให้ระบุเฉพาะสาขาที่จะ ไม่เปิดเสรีได้หรือไม่ต่อไป